

Projekt trvale udržitelného cestovního ruchu v destinaci Severovýchod Slovenska

Bc. Marta Marcinčinová

Diplomová práce
2024

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta managementu a ekonomiky

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta managementu a ekonomiky

Ústav podnikové ekonomiky

Akademický rok: 2023/2024

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení:	Bc. Marta Marcinčinová
Osobní číslo:	M21578
Studijní program:	N0413A050023 Ekonomika podniku a podnikání
Specializace:	Podnikání ve službách cestovního ruchu
Forma studia:	Prezenční
Téma práce:	Projekt trvale udržitelného cestovního ruchu v destinaci Severovýchod Slovenska

Zásady pro vypracování

Úvod

Definujte cíle práce a použité metody zpracování práce.

I. Teoretická část

- Vymezte pojem trvale udržitelný cestovní ruch, jeho základní formy a dopad cestovního ruchu na přírodní a kulturní prostředí a formulujte teoretická východiska pro praktickou část.

II. Praktická část

- Analyzujte cestovní ruch ve vybrané destinaci včetně vymezení selektivních faktorů, lokalizačních a realizačních podmínek.
- Zhodnoťte potenciál pro rozvoj udržitelného cestovního ruchu ve vybrané destinaci.
- Vytvořte produkt pro rozvoj trvale udržitelného cestovního ruchu ve vybrané destinaci.

Závěr

Rozsah diplomové práce: **cca 70 stran**
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**
Jazyk zpracování: **Slovenština**

Seznam doporučené literatury:

EDGEELL, David L. *Managing Sustainable Tourism: A Legacy for the Future*. Third edition. London: Routledge, Taylor & Francis Group, 2020. ISBN 978-0-367-33138-2.
FLETCHER, John. *Tourism: Principles and Practice*. 5th ed. Harlow: Pearson, 2013. ISBN 9780273758273.
HOLEŠINSKÁ, Andrea. *Destinační management: umění rozvíjet destinaci*. Brno: MURI, 2022. ISBN 978-80-271-3218-8.
ŠIMKOVÁ, Eva. *Sustainability in Tourism and Rural Areas: Monograph*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2013. ISBN 9788074353611.

Vedoucí diplomové práce: **doc. Ing. Zuzana Tučková, Ph.D.**
Ústav logistiky

Datum zadání diplomové práce: **5. února 2024**

Termín odevzdání diplomové práce: **19. dubna 2024**

L.S.

prof. Ing. David Tuček, Ph.D.
děkan

doc. Ing. Petr Novák, Ph.D.
garant studijního programu

Ve Zlíně dne 5. února 2024

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ/DIPLOMOVÉ PRÁCE

Prohlašuji, že

- beru na vědomí, že odevzdáním diplomové/bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby;
- beru na vědomí, že diplomová/bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí, že jeden výtisk diplomové/bakalářské práce bude uložen na elektronickém nosiči v příruční knihovně Fakulty managementu a ekonomiky Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně;
- byl/a jsem seznámen/a s tím, že na moji diplomovou/bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 2 a 3 autorského zákona mohu užít své dílo – diplomovou/bakalářskou práci nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen přistoupením tak licenční smlouva uzavřená mezi mnou a Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně s tím, že vyrovnání případného přiměřeného příspěvku na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše) bude rovněž předmětem této licenční smlouvy;
- beru na vědomí, že pokud bylo k vypracování diplomové/bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tedy pouze k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové/bakalářské práce využít ke komerčním účelům;
- beru na vědomí, že pokud je výstupem diplomové/bakalářské práce jakýkoliv softwarový produkt, považují se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá. Neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji,

1. že jsem na diplomové/bakalářské práci pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.
2. že odevzdaná verze diplomové/bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Ve Zlíně

Jméno a příjmení:

.....
podpis diplomanta

ABSTRAKT

Cieľom diplomovej práce je vytvoriť projekt, ktorý zvýši atraktivitu a návštevnosť destinácie Severovýchod Slovenska a zvýši povedomie o trvalo udržateľnom rozvoji. V teoretickej časti sú priblížené pojmy trvalo udržateľný rozvoj, trvalo udržateľný cestovný ruch a projekt trvalo udržateľného cestovného ruchu. Na základe teoretickej časti je spracovaná časť analytická, v ktorej je charakterizovaná destinácia Severovýchod Slovenska podľa lokalizačných, selektívnych a realizačných faktorov. Následne je vykonaná SWOT analýza a osobný rozhovor. Výsledkom analýz sú podklady pre vytvorenie projektu trvalo udržateľného rozvoja cestovného ruchu a zhodnotenie realizácie projektu.

Kľúčové slová: trvalo udržateľný rozvoj, trvalo udržateľný cestovný ruch, destinácia Severovýchod Slovenska, podujatie

ABSTRACT

The diploma thesis aims to create a project that will increase the attractiveness and visitor numbers of the destination Northeast Slovakia and raise awareness of sustainable development. The concepts of sustainable development, sustainable tourism, and the project of sustainable tourism are explained in the theoretical part. Based on the theoretical part, the analytical part is processed, in which the destination of Northeast Slovakia is characterized according to locational, selective, and implementation factors. Subsequently, a SWOT analysis and a personal interview are carried out. The result of the analysis is the basis for creating a project for the sustainable development of tourism and evaluating the implementation of the project.

Keywords: Sustainable Development, Sustainable Tourism, Destination Northeast Slovakia, event

Rada by som poďakovala doc. Ing. Zuzane Tučkovej, PhD. za užitočné rady v smerovaní projektu a najmä svojej rodine, kamarátom a novým kolegom, ktorí mi boli veľkou oporou na mojej ceste.

„Pamätajte si, že niekedy nedostat' to, čo chcete, je veľké šťastie.“

– Dalai Lama

Prehlasujem, že odovzdaná verzia diplomovej práce a verzia elektronická nahraná do IS/STAG sú totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	9
CIELE A METÓDY SPRACOVANIA PRÁCE.....	10
I TEORETICKÁ ČASŤ.....	11
1 TRVALO UDRŽATEĽNÝ ROZVOJ.....	12
1.1 HISTÓRIA TRVALO UDRŽATEĽNÉHO ROZVOJA.....	14
1.2 PILIERE TRVALO UDRŽATEĽNÉHO ROZVOJA.....	15
1.2.1 Ekonomický pilier.....	16
1.2.2 Sociálny pilier.....	16
1.2.3 Environmentálny pilier.....	17
1.3 TRVALO UDRŽATEĽNÝ CESTOVNÝ RUCH.....	17
1.4 FORMY TRVALO UDRŽATEĽNÉHO CESTOVNÉHO RUCHU.....	19
1.5 PRODUKT TRVALO UDRŽATEĽNÉHO CESTOVNÉHO RUCHU.....	23
2 DOPAD CESTOVNÉHO RUCHU NA PROSTREDIE.....	27
2.1 DOPAD CR NA ŽIVOTNÉ PROSTREDIE.....	28
2.2 DOPAD CR NA KULTÚRNE PROSTREDIE.....	29
3 ZHRNUTIE TEORETICKEJ ČASŤI.....	30
II PRAKTICKÁ ČASŤ.....	31
4 GEOGRAFICKÁ ANALÝZA.....	32
4.1 LOKALIZAČNÉ FAKTORY.....	32
4.1.1 Prírodné podmienky destinácie.....	33
4.1.2 Spoločenské predpoklady destinácie.....	34
4.1.3 UNESCO atraktivity v destinácii.....	36
4.2 SELEKTÍVNE FAKTORY.....	37
4.2.1 Realizačné faktory.....	39
4.2.2 Zhodnotenie potenciálu pre rozvoj CR v destinácii.....	41
4.3 AKTIVITY OBLASTNÝCH ORGANIZÁCIÍ NA ÚZEMÍ REGIÓNU.....	42
5 SWOT ANALÝZA REGIÓNU SEVEROVÝCHOD SLOVENSKA.....	44
ZHODNOTENIE SWOT ANALÝZY.....	46
6 HODNOTENIE KOČR SEVEROVÝCHOD SLOVENSKA.....	47
6.1 KRAJSKÁ ORGANIZÁCIA CESTOVNÉHO RUCHU SEVEROVÝCHOD SLOVENSKA.....	47
6.2 OSOBNÝ ROZHOVOR.....	48
7 ZHRNUTIE ANALYTICKEJ ČASŤI.....	50
8 PROJEKT UDRŽATEĽNÉHO CESTOVNÉHO RUCHU V REGIÓNE SEVEROVÝCHOD SLOVENSKA.....	51
8.1 VÍZIA A CIEĽ PROJEKTU.....	52

8.2	PROJEKTOVÉ RIEŠENIE	53
8.3	PROPAGÁCIA PROJEKTU.....	56
8.4	HARMONOGRAM	58
8.5	MOŽNOSTI FINANCOVANIA.....	60
8.6	ROZPOČET	62
8.7	RIZIKA.....	65
8.8	UDRŽATEĽNOSŤ PROJEKTU.....	67
8.9	ZHODNOTENIE PROJEKTU	70
	ZÁVER	72
	ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY	74
	ZOZNAM POUŽITÝCH SYMBOLOV A SKRATIEK.....	78
	ZOZNAM OBRÁZKOV	79
	ZOZNAM TABULIEK	80
	ZOZNAM GRAFOV	81
	ZOZNAM PRÍLOH.....	82

ÚVOD

Teoretická časť diplomovej práce rozoberá trvalo udržateľný cestovný ruch ako taký. V prvej kapitole je podrobnejšie opísaná história trvalo udržateľného rozvoja, jeho vývoj v priebehu rokov a 3 piliere trvalo udržateľného rozvoja, ekonomický, sociálny a ekologický, ktoré sú následne bližšie špecifikované. V ďalšej časti je definovaný trvalo udržateľný rozvoj cestovného ruchu, jeho formy ako vidiecky cestovný ruch alebo agroturistika a v poslednej rade je bližšie rozoberaný trvalo udržateľný produkt, jeho definícia a príklady z praxe.

Posledná kapitola teoretickej časti diplomovej práce sa zaoberá dopadom cestovného ruchu na prostredie, najmä na to životné, na ktoré má cestovný ruch najväčší vplyv, či už negatívny alebo pozitívny a taktiež dopadom na kultúrne prostredie.

Praktická časť diplomovej práce je rozdelená na 3 časti. Prvá časť spracováva geografickú analýzu destinácie Severovýchod Slovenska, lokalizačné, selektívne aj realizačné predpoklady pre rozvoj cestovného ruchu. V druhej časti je vykonaná SWOT analýza destinácie, ktorá je následne zhodnotená a posledná časť diplomovej práce je venovaná osobnému rozhovoru s výkonným riaditeľom Krajskej organizácie CR Severovýchod Slovenska. Následne je vyhodnotená situácia v destinácii a predpoklad pre budúci rozvoj destinácie.

V poslednej, návrhovej časti diplomovej práce je vytvorený projekt trvalo udržateľného cestovného ruchu v destinácii Severovýchod Slovenska. Je opísaný jeho cieľ, harmonogram, riziká, možné financovanie a iné náležitosti projektu.

CIELE A METÓDY SPRACOVANIA PRÁCE

Cieľom tejto diplomovej práce je zistenie a zhodnotenie potenciálu cestovného ruchu v destinácii Severovýchod Slovenska a následne vypracovanie produktu udržateľného cestovného ruchu v destinácii Severovýchod Slovenska, ktorá je pod správou Prešovského samosprávneho kraja. Hlavným výstupom diplomovej práce je postup realizácie produktu od posúdenia destinácie, hodnotenia jej stavu a samotného plánovania produktu pre krajskú organizáciu cestovného ruchu Severovýchod Slovenska, ktorého hlavnou charakteristikou bude udržateľnosť.

Pre potreby spracovania bol bližšie charakterizovaný udržateľný cestovný ruch, jeho história, formy, piliere a najmä produkt udržateľného cestovného ruchu, keďže jeho vytvorenie je hlavným cieľom tejto diplomovej práce.

Pre zistenie potenciálu trvalo udržateľného rozvoja je potrebné previesť analýzy, ktorých výsledky by mohli najviac ovplyvniť rozhodovanie o vytvorení nového projektu.

1. Geografická analýza

Hlavným cieľom geografickej analýzy je zistenie lokalizačných a selektívnych faktorov územia a realizačné predpoklady, na základe ktorých je možné zistiť predpoklad rozvoja cestovného ruchu v destinácii Severovýchod Slovenska.

2. SWOT analýza

SWOT analýza je technika používaná na identifikáciu silných a slabých stránok, príležitostí a hrozieb pre podnikanie alebo konkrétny projekt. Pri spoločnej analýze môže rámec SWOT nakresliť väčší obraz o tom, kde sa destinácia nachádza a kam má smerovať v budúcnosti.

3. Osobný rozhovor

Výskum predpokladov rozvoja trvalo udržateľného cestovného ruchu, zhotovený vo forme osobného rozhovoru s riaditeľom Krajskej organizácie Severovýchod Slovenska. Cieľom je poznanie názoru osoby, ktorá má v organizácii hlavné slovo.

Na základe týchto analýz a zhodnotenia potenciálu cestovného ruchu v destinácií Severovýchod Slovenska bol vypracovaný projekt udržateľného cestovného ruchu.

I. TEORETICKÁ ČASŤ

1 TRVALO UDRŽATELNÝ ROZVOJ

Trvalo udržateľný rozvoj je jadrom environmentálneho manažmentu od jeho zavedenia prostredníctvom dokumentu Svetovej komisie pre životné prostredie a rozvoj (WCED) OSN v roku 1987 s názvom Naša spoločná budúcnosť. Obavy z vplyvu hospodárskej činnosti na životné prostredie sú dôležitým problémom prinajmenšom od začiatku priemyselnej revolúcie v Európe pred viac ako 200 rokmi. Dnes je väčšina spoločností nútená čeliť výzve stať sa ekologickými. Zmena klímy, objavenie diery v ozónovej vrstve, zvýšenie teplôt oceánov spôsobujúce masívne ničenie koralových útesov a náhle narušenie topenia ľadovcov sú pravdepodobne najznámejšie environmentálne problémy.

Cestovný ruch je rýchlo rastúci a meniaci sa priemysel, ktorý sa stal hnacím motorom ekonomického rozvoja v rozvinutých aj zaostalých krajinách. Na strane dopytu rastúci počet ľudí s túžbou a ekonomickou dostupnosťou cestovať, najmä zo strednej triedy, podporuje toky cestovného ruchu. Maria Della Lucia (2021) za uvádza, že hlavný argument v trvalo udržateľnom cestovnom ruchu sa primárne zameriava na prepojenie medzi modelmi rozvoja a riadenia. Rozvoj cestovného ruchu je formovaný normami, menovite prorastovou, udržateľne prospešnou reguláciou a hybridnými normami spojenými s formami účasti zainteresovaných strán, ktoré sa považujú za donucovacie, indukované a spontánne. (M.D.Lucia 2021)

Tabuľka 1 Delenie turistov (vlastné spracovanie podľa Šimková, 2013)

	„Stari“ turisti	„Novi“ turisti
Charakteristika	<ul style="list-style-type: none"> • Predpovedateľní • Vedomí finančného statusu • Všetko majú pripravené a zaplatené vopred 	<ul style="list-style-type: none"> • Nepredvídateľní • Vyžadujú diverzitu • Chcú mať veci pod kontrolou
Motivácia	<ul style="list-style-type: none"> • Cestovanie je novinka • Destinácia nie je podstatná • Kvalita služby nie je podstatná • Hľadajú slnko a únik z reality • Dôležité je ukázať sa 	<ul style="list-style-type: none"> • Destinácie je dôvod cestovania • Kvalita má odrážať cenu • Túžba skúsiť niečo nové • Prázdniny ako predĺženie života • Cestovanie pre potešenie
Postoj	<ul style="list-style-type: none"> • Rýchlo menia miesta • Západ je lepší 	<ul style="list-style-type: none"> • Zábava bez ničenia • Hodnotenie diverzity • Vedia ako sa správať • Lepšie pochopenie

V tabuľke 1 je možné vidieť ako Šimková (2013) rozdelila turistov do 2 základných skupín a to nových a starých. Starí turisti sú podľa nej predvídateľní, zväčša majú všetko pripravené a zaplatené vopred, vyhľadávajú dovolenky plné slnka kde sa môžu skryť pred realitou, opaľovať sa a skúšať rôzne atrakcie. Na druhú stranu sú tu turisti noví, ktorí sú nepredvídateľní a vyžadujú diverzitu, chcú skúšať nové veci, novú kuchyňu, včleniť sa medzi miestnu komunitu a majú väčšie pochopenie pre udržateľnosť.

N. Othman (2017) opisuje vyváženie udržateľnosti v cestovnom ruchu ako udržiavanie nízkeho vplyvu na prírodné prostredie a miestnu kultúru a zároveň pomoc pri vytváraní príjmov a pracovných miest pre miestnu komunitu prostredníctvom rozvoja a podpory odvetvia cestovného ruchu. Fletcher (2013) zas opisuje udržateľný rozvoj cestovného ruchu ako spojenie potrieb súčasných turistov a hostujúcich regiónov zatiaľ čo sa ochraňuje a podporuje budúcnosť destinácie. (Fletcher 2013)

UNWTO sa zaoberá problematikou udržateľnosti v turizme už dlhé roky. Svetová organizácia cestovného ruchu definuje trvalo udržateľný cestovný ruch ako „turizmus, ktorý plne zohľadňuje svoje budúce ekonomické, sociálne a environmentálne dopady a rieši potreby návštevníkov, priemyslu, životného prostredia a hostiteľských komunití“. Formou SDGs, takzvaných cieľov udržateľného rozvoja zisťuje aká je situácia v rôznych regiónoch sveta. Cieľom 17 vzájomne prepojených cieľov udržateľného rozvoja je riešiť globálne výzvy do roku 2030 vrátane chudoby, nerovnosti, zmeny klímy, zhoršovania životného prostredia, mieru a spravodlivosti. (UNWTO 2022)

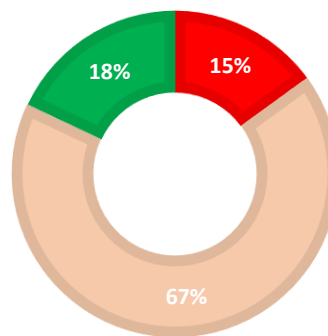
Nassos (2020) opisuje, že existuje naliehavá potreba pre korporácie, vládne agentúry, mimovládne organizácie a jednotlivcov, aby našli spôsoby, ako byť udržateľný a ako ich implementovať. Zatiaľ čo väčšina korporácií sa veľmi zaujíma o ziskovosť, implementácia udržateľnosti nemusí nutne znamenať odpor k ziskovosti. . V skutočnosti sa tieto dva pojmy dopĺňajú. Snahou o udržateľnosť spoločnosti dosiahne spoločnosť dlhodobú ziskovosť (Nassos G. 2020)

Existujú výrazné rozdiely v pokroku podľa regiónov a príjmových skupín. Celkovo sú európske krajiny na vrchole Indexu udržateľného rozvoja a sú tiež na ceste k dosiahnutiu ďalších cieľov než ktorýkoľvek iný región. Slovenská a Česká republika sú v prvej päťke krajín sveta, pokiaľ ide o dosiahnuté ciele udržateľného rozvoja alebo krajiny na dobrej ceste k ich dosiahnutiu. Na prvom mieste sa umiestnilo podľa reportu Dánsko. Čo sa týka SDG indexu tak Slovenská republika získala hodnotu 79,1 a v rebríčku sa drží na 23. mieste. Počas rokov zaznamenávania, Slovensko zaznamenalo pokrok v dosiahnutí cieľov ako

odstránenia chudoby a život na súši, pokrok pomalšie rastie vo všetkých ostatných cieľoch až na Klimatické zmeny a Mier, spravodlivosť a silné inštitúcie, kde Slovensko stagnuje pri pochopení a riešení týchto problémov.(J.D.Sachs, 2023)

STAV JEDNOTLIVÝCH CIEĽOV SDG V POLOVICI AGENDY 2030

■ pokles v progrese ■ stagnácia/limitované ■ dosiahnuté/na dobrej ceste

Graf 1 Stav SDG (vlastné spracovanie podľa J.D. Sachs, 2023)

1.1 História trvalo udržateľného rozvoja

Trvalo udržateľný rozvoj sa stal v posledných rokoch populárnou fráazou. Napriek svojej všadeprítomnosti a masívnej popularite, ktorú si v priebehu rokov získal, sa tento koncept stále zdá nejasný. Fletcher (2013) napísal, že tento pojem môže byť nahradený aj pojmom „rozumne užívaný“ alebo „zodpovedný rozvoj“ tak ako bol nazývaný v minulosti. V rôznych regiónoch sa variácie definícií menili avšak v dnešnom svete je napriek všetkému najznámejší koncept trvalo udržateľného rozvoja.

Postupom času vzrástli globálne obavy z neobnoviteľnosti niektorých prírodných zdrojov, ktoré ohrozujú produkciu a dlhodobý ekonomický rast v dôsledku degradácie životného prostredia a znečistenia. Po tomto vývoji Svetová komisia pre životné prostredie a rozvoj, vydala výzvu na trvalo udržateľný rozvoj, čo vyvrcholilo vypracovaním Brundtlandovej správy s názvom „Naša spoločná budúcnosť“ v roku 1987. (J. Mensah 2019)

V júni 1992 na Summit Zeme v Rio de Janeiro v Brazílii viac ako 178 krajín prijalo Agendu 21, komplexný akčný plán na vybudovanie globálneho partnerstva pre trvalo udržateľný rozvoj s cieľom zlepšiť ľudské životy a chrániť životné prostredie. (UN 2024)

V roku 2012 uplynulo 20 rokov od prvého Earth Summit v Riu a konala sa Konferencia Organizácie Spojených národov o trvalo udržateľnom rozvoji (UNCSD) alebo Rio+ 20. Konferencia bola zameraná na dve témy v kontexte trvalo udržateľného rozvoja: zelené hospodárstvo a inštitucionálny rámec. (J. Mensah 2019)

Divízia pre ciele trvalo udržateľného rozvoja (DSDG) na Ministerstve pre hospodárske a sociálne záležitosti Organizácie Spojených národov (UNDESA) dnes poskytuje významnú podporu a budovanie kapacít pre ciele trvalo udržateľného rozvoja a súvisiace tematické otázky

Regionálny rozvoj, ktorý naplňuje podmienky udržateľnosti, musí intenzívne hľadať cesty hladkej kooperácie medzi verejným sektorom (ktorý je zodpovedný za sociálny rozvoj a ochranu životného prostredia) a súkromným sektorom (zodpovedným za ekonomický rozvoj, sociálne zodpovedné podnikanie a vzťah k prírode. (Šimková 2013)

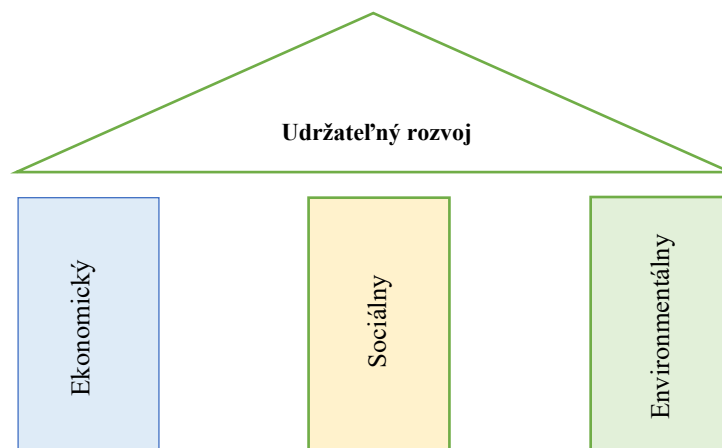
1.2 Piliere trvalo udržateľného rozvoja

Podstata konceptu trvalo udržateľného rozvoja vychádza z konceptu Triple bottom line, čo podľa T.Klarina (2018) znamená rovnováhu medzi tromi piliermi trvalej udržateľnosti

- environmentálna udržateľnosť zameraná na udržanie kvality životného prostredia, ktorá je nevyhnutná pre výkon ekonomických aktivít a kvalitu života ľudí.
- sociálna udržateľnosť, ktorá sa snaží zabezpečiť ľudské práva a rovnosť, zachovanie kultúrnej identity, rešpektovanie kultúrnej rozmanitosti, rasy a náboženstva
- ekonomická udržateľnosť potrebnú na udržanie prírodného, sociálneho a ľudského kapitálu potrebného na príjem a životnú úroveň (Klarin 2018)

Fletcher(2013) taktiež vychádza z troch aspektov, ekonomického, environmentálneho a socio-kultúrneho. Hlavným cieľom je podľa neho byť zodpovedným v každej tejto oblasti a skúmať tieto aspekty, čo sa týka udržateľnosti. (Fletcher 2013)

Udržateľnosť, ako sa formálne prijala po celom svete, nemá jeden, ale tri piliere, no niektorí by súhlasili s tým, že by mali existovať štyri piliere a že kultúrna udržateľnosť by mala byť vždy zahrnutá. Vo výskumoch, ktoré sa zaoberajú udržateľnosťou kultúry, bolo identifikovaných sedem hlavných kľúčových trendov. Ide o kultúrne dedičstvo, kultúrnu vitalitu, ekonomickú vitalitu, kultúrnu rozmanitosť, lokalitu, eko-kultúrnu odolnosť a eko-kultúrnu civilizáciu. (M. Lettau 2022)

Obrázok 1 Základné piliere udržateľného rozvoja (vlastné spracovanie)

1.2.1 Ekonomický pilier

Do ekonomického piliera by sme mohli zaradiť predovšetkým SDG ciele ako slušná práca a ekonomický rozvoj, priemysel, inovácie a infraštruktúra, redukovanie nerovností. Mensah(2019) tvrdí, že ako hlavnou obavou sa zdá byť ekonomický rast a dôležité zložky nákladov, ako napríklad vplyv vyčerpania a znečistenia, sa ignorujú, zatiaľ čo rastúci dopyt po tovare a službách naďalej poháňa trhy a porušuje deštruktívne účinky životného prostredia. Ekonomická udržateľnosť si preto vyžaduje, aby sa rozhodnutia prijímali čo najspravodlivejším a najzdravším fiškálnym spôsobom, pričom treba brať do úvahy ostatné aspekty udržateľnosti. (Zhai & Chang,2019)

1.2.2 Sociálny pilier

Sociálny pilier sa zaoberá najmä problémami ako chudoba, hlad, zdravie, vzdelanie, rovnosť, mier, čistá voda, dostupné energie a pod. K Murphy(2014) tvrdí, že prispievanie k vytvoreniu prepojení predložením koncepčného rámca na pochopenie sociálneho piliera a načrtnutím jeho environmentálnych dôsledkov je nutné a navrhuje štyri hlavné koncepcie politiky: rovnosť, povedomie o udržateľnosti, participácia, sociálna súdržnosť. J.L. Nemecio (2020) zas tvrdí, že hoci sa trvalo udržateľný sociálny rozvoj snaží pri dosahovaní udržateľnosti spoliehať na sociálny aspekt, nedokáže definovať priority, ktoré zabezpečia naliehavé transformácie na dosiahnutie udržateľnosti. Chýbajú procesy zamerané na kolaboratívne školiace projekty vo vzdelávaní, procesy výroby a spotreby, urbanizácie a ochrany biodiverzity. (J.L. Nemecio 2020)

1.2.3 Environmentálny pilier

SDG ciele spadajúce do environmentálneho indexu sú klimatické akcie, lepší život vo vode ako aj na súši a zodpovedná spotreba a produkcia. Hoci zisky z environmentálneho piliera trvalo udržateľného rozvoja sú z krátkodobého hľadiska relatívne menšie (a štatisticky nevýznamné), nemožno ich ignorovať z dôvodu prepojení, synergií a kompromisov medzi týmito tromi piliermi cieľov trvalo udržateľného rozvoja. (R.B.Swain 2020)

Výzvy pre spoločnosti v tejto oblasti sú podľa Stefanie Safdie nasledovné:

- Úspora a zachovanie prírodnej energie alebo poľnohospodárskych zdrojov
- Posúdenie uhlíkovej stopy a zníženie celkových emisií skleníkových plynov. (S.Safdie 2023)

1.3 Trvalo udržateľný cestovný ruch

Trvalo udržateľný cestovný ruch je široko propagovaný ako životaschopná stratégia rozvoja pre rozvojový svet.(Fernandes 2020) ho definoval ako „zodpovedné cestovanie do prírodných oblastí, ktoré chráni životné prostredie a udržiava blahobyt miestnych ľudí“

Pôvab trvalo udržateľného turizmu pre rozvojové krajiny spočíva v tom, že:

- Vyžaduje minimálne investície do infraštruktúry,
- V porovnaní s inými možnosťami má obmedzený vplyv na životné prostredie a
- Vytvára významnú devízu.(Fernandes 2020)

Rozvoj cestovného ruchu v destinácii je možné označiť za udržateľný, pokiaľ sa u neho prejavujú tieto znaky ako je možné vidieť na obrázku 2.

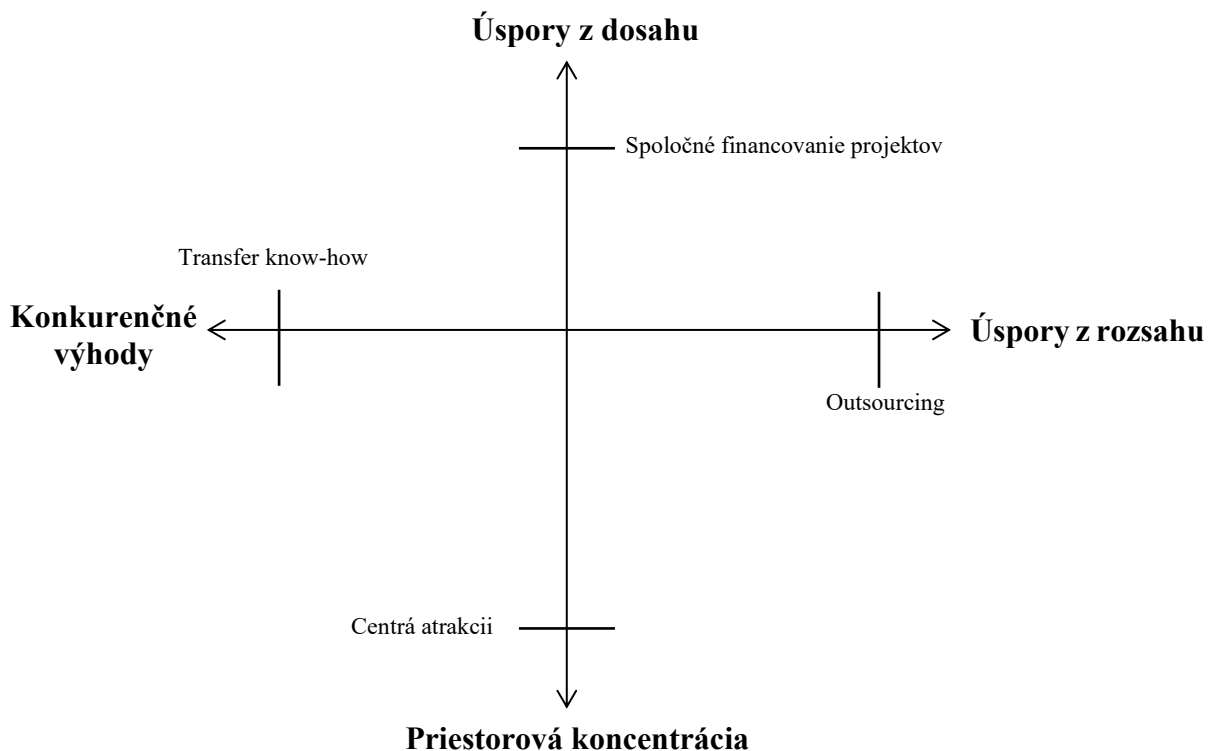
Obrázok 2 Znaky udržateľného CR (vlastné spracovanie podľa Holešinská, 2022)

Životný cyklus destinácie umožňuje definovať stav destinácie a jej zdrojov a práve na základe týchto zistení je možné navrhnúť takú stratégiu rozvoja, ktorá bude viesť udržateľným smerom. Zodpovednosť aktérov cestovného ruchu je možné zvýšiť ich zapojením do procesu rozhodovania o prioritách, na ktoré sa bude stratégia zameriavať. Je potrebné rozhodnúť sa, či pôjde o aktivity krátkodobé či dlhodobé, z hľadiska využívania zdrojov je kľúčové vedieť, či bude rozvoj endogénny (vlastnými silami) alebo exogénny. Čo sa týka rozvoja, rast môže byť strmý alebo pozvoľný. Na základe týchto faktorov Holešinská (2022) uvádza, že sa destinácia môže rozvíjať pomocou tzv. mäkkého cestovného ruchu, ktorý rešpektuje miestne komunity a životné prostredie alebo sa bude orientovať na masovosť a bude preferovaný tvrdý cestovný ruch. (Holešinská 2022)

Kľúčovým faktorom podľa Mason (2022) je vznikajúci koncept „inteligentných destinácií“. Hlavným prvkom v smart destináciách je využívanie moderných technológií na zmenu spôsobu myslenia o nich a ich riadení. Bettini (2018) považuje inteligentnú destináciu za geografickú lokalitu, kde sa rozvoj cestovného ruchu plánuje a realizuje na základe technologickej infraštruktúry, ktorá umožňuje „miestny trvalo udržateľný rozvoj a zároveň poskytuje kvalitu zážitkov pre návštevníkov a kvalitu života miestnych obyvateľov“. (Bettini 2018)

Cestovný ruch je vysoko globalizovaný a konkurencieschopný sektor so špecifikami a vysokou úrovňou zložitosti trhov a turistických destinácií. Spolupráca podporuje strategické a organizačné zosúladenie medzi partnermi, ktoré je v cestovnom ruchu rozhodujúce pre kvalitu destinácie a jej udržateľnosť. (Cagica Carvalho a kol., 2019) Edgell (2020) uvádza, že ak udržateľná turistická destinácia je správne integrovaná ako časť celkovej lokálnej ekonomiky, potom môže cestovný ruch poskytnúť lokálnej komunite ekonomický rozvoj, ekologickú udržateľnosť a sociálne benefity. (Edgell 2020)

Costa (2018) opisuje kooperáciu ako zapojenie rôznych organizácií sektora, pracujúce takým spôsobom, aby sa spojili prírodné, kultúrne a sociálne aspekty destinácie, spájali služby súvisiace s cestovným ruchom, podporovali vnímanie „celkového turistického produktu“ a účinnejšie reagovali na očakávania turistov. Holešinská (2022) zas tvrdí, že pre účely dosiahnutia konsenzu medzi presadzovaním verejných a osobných záujmov dochádza k spolupráci verejného a súkromného sektora, takzvaný public-private partnership PPP. (Holešinská 2022)

Obrázok 3 Prínosy spolupráce medzi aktérmi CR (vl. spracovanie podľa Holešinská, 2022)

Seba (2013) opisuje, že za najlepších okolností poskytuje trvalo udržateľný cestovný ruch výhody na miestnej, regionálnej, národnej a medzinárodnej úrovni. Na miestnej úrovni majú ľudia prospech z toho, že návštevníci nakupujú miestne vyrobené potraviny a remeslá, ubytávajú sa v miestnych ubytovniach, zamestnávajú miestnych sprievodcov a inak povzbudzujú miestnych ľudí, aby radšej zostali vo vidieckom prostredí než migrovať do miest. Na regionálnej úrovni sa vytvárajú pracovné miesta a predáva sa miestne vyrobený tovar. Na národnej úrovni sa vyberajú daňové príjmy a užívateľské poplatky, generujú sa devízy a kapitálové investície sa zachytávajú a nie vyvážajú do rozvojového sveta. (Fernandes 2020)

1.4 Formy trvalo udržateľného cestovného ruchu

V rámci cestovného ruchu sa vyskytuje niekoľko jeho foriem či druhov, ktoré spĺňajú základné znaky udržateľného cestovného ruchu. Tieto nové formy dbajú na prostredie okolo seba, či už environmentálne, kultúrne ale taktiež pomáhajú a podporujú sociálny a ekonomický rozvoj destinácií, v ktorých sa formy ako vidiecky cestovný ruch alebo agroturistika uskutočňujú.

Ekoturistika

Ekoturistika je forma ktorá dbá a rešpektuje prírodu a životné prostredie. Priaznivci v tomto učení vidia oveľa väčší skrytý filozofický význam, pretože všetci sme súčasťou prírody. Najvedomejší Európania sú obyvatelia Škandinávskych krajín, ktorí toto hnutie zaradili do každodenného života. Jazdí na bicykli, vsádzajú stromy a radujú sa z maličkostí. Podľa Oxfordského slovníka angličtiny sa slovo „Ecotour“ prvýkrát zaznamenalo v roku 1973, potom slovo „ECOTOURISM“ už v roku 1982.

- princípy ekoturistiky:
 - Rozšírenie povedomia o environmentálnej a kultúrnej situácií
 - Návrh a prevádzka turistickým zariadením s nízkym dopadom na životné prostredie
 - Poskytovanie finančnej podpory na ochranu prírody
 - Poskytovanie finančnej podpory pre miestne
 - Podporenie ľudských práv.(Krazom.cz 2020)

Geoturistika

Geoturistika umožňuje veľmi aktívne poznávanie krajiny a jej geologických unikátov ako sú skalné mestá, historické banské diela alebo fosílie – skamenené svedectvo o živote pred miliónmi rokov. Najčastejšie sa vydáva na geo-výpravy so sprievodcom, vyzbrojením geologickým kladivkom, pevnými topánkami a veľkou desiťou. Geoparky sa okrem zachovania a propagácie hodnoty geologického dedičstva zameriavajú na podporu šetrných foriem cestovného ruchu – rozvoj špecifického odvetvia geoturizmu. Geoturistika a geoparky sú zaujímavým trendom zahŕňajúcim spôsoby trávenia voľného času, rozvoj vzdelávacích a ekonomických aktivít, no primárnym cieľom je ochrana daného územia. (Visitralsko.com 2018)

Na Slovensku sa vyskytuje Geopark Malé Karpaty, ktorý bol do Siete geoparkov SR prijatý ako najmladší geopark. Udelenie dekrétu Geopark Slovenskej republiky prebehlo 4. júna 2021. Ide o jediný slovenský geopark.

Vidiecky cestovný ruch

Organizácia UN Tourism chápe vidiecky turizmus ako „druh turistickej aktivity, v rámci ktorej je zážitok návštevníka spojený so širokou škálou produktov, ktoré sú vo všeobecnosti spojené s aktivitami založenými na prírode, poľnohospodárstvom, vidieckym životným štýlom/kultúrou, rybolovom a prehliadkami pamiatok. Aktivity vidieckeho turizmu sa uskutočňujú v mimo-mestskom (vidieckom) prostredí s týmito charakteristikami: 1. nízka hustota obyvateľstva, 2. krajina a územné plánovanie, kde prevláda poľnohospodárstvo a lesníctvo a 3. sociálne štruktúry a tradičné spôsoby života.“ (UNWTO2022)

Vidiecka turistika nie je na Slovensku novým fenoménom. Medzi doplnkové služby, ktoré tvoria jadro možno zaradiť:

- chov koní, jazdu na koni,
- chov oviec, pasenie, spracovanie surovín,
- chov domácich zvierat a život pri vidieckom dome,
- chov dobytky, dojenie mlieka, spracovanie mliečnych produktov,
- poľnohospodárske práce, lov rýb,
- zber lesných plodov a možnosti ich konzervovania,
- zber a sušenie liečivých rastlín,
- pozorovanie výroby ľudového umenia a nákup týchto výrobkov.

Agroturistika

Súčasťou vidieckeho cestovného ruchu je agroturistika, ktorá zahŕňa špecifické činnosti agropodnikateľov, fariem, salašov a poľnohospodárskych podnikov podľa miestnych ekonomických a prírodných podmienok. Táto forma cestovania zahŕňa pobyt na farme alebo vidieckej oblasti, kde turisti môžu spoznať miestnu kultúru a prírodu, užiť si klid a relax a zažiť tradičný spôsob života. V článku sa dozviete všetko čo potrebujete vedieť o tomto novom druhu turizmu.

Jedným z hlavných prínosov agroturistiky je jej spojenie s miestnou kultúrou a gastronómiou. Návštevníci si môžu vychutnať tradičné jedlá, zaujímavé miestne vína a získajú možnosť spoznať zvyky a tradície miestnych ľudí. Umožňuje zachovanie drobných poľnohospodárskych podnikov, predovšetkým v regiónoch, ktoré nie sú pre poľnohospodárstvo ideálne. (Lak 2020)

Väčšina subjektov v rámci vidieckej turistiky a agroturistiky by mala ponúknúť:

- ubytovacie a stravovacie zariadenia,
- miestnu originálnu gastronómiu (vino, jedinečné miestne jedlá, koláče a pod.),
- športovo-rekreačné zariadenia,
- turistické atraktivity v blízkom okolí,
- kultúrno-spoločenské a obchodné zariadenia,
- zariadenia komunálnych služieb,
- miestny folklór a remeslá, tradície, pôdohospodárske dedičstvo a vidiecku identitu,
- pobytové zariadenia v štýle domáckych tradícií a pod. (Kerekeš 2018)

Soft Tourism

Mäkký turizmus je druh alternatívneho turizmu a odpoveď na masový turizmus. Z hľadiska marketingu je náročnejší. Mäkký turizmus potrebuje aktivizovať všetky zmysly ,pretože súvisí so zážitkom.

Mäkký turizmus je často označovaný za formu cestovného ruchu, ktorá vedie k vzájomnému porozumeniu medzi miestnym obyvateľstvom a ich hosťami, neohrozuje kultúrnu identitu hostiteľského regiónu a snaží sa čo najlepšie starať o životné prostredie. Mäkkší turisti uprednostňujú využívanie infraštruktúry určenej pre miestne obyvateľstvo a neakceptujú významné turistické zariadenia škodlivé pre životné prostredie.

Za destinácie soft-turizmu môžeme považovať:

- historické atrakcie
- pamiatky alebo orientačné body,
- múzeá, umelecké galérie alebo divadlá,
- festivaly, koncerty alebo predstavenia,
- kultúrne významné štvrte alebo komunity. (Basci 2019)

1.5 Produkt trvalo udržateľného cestovného ruchu

Takzvaný zodpovedný turistický produkt musí mať podľa dokumentu Interreg Mediterranean ako aj podľa bežných udržateľných princípov 3 faktory, ktoré musia byť zohľadnené pri tvorbe udržateľného produktu: sociálny, ekonomický a ekologický. A tieto tri faktory sú vzájomne prepojené a závislé. V praxi sú najviac zohľadňované ekologické faktory ako udržateľná doprava, pre jej význam vzhľadom na uhlíkové emisie v cestovnom ruchu, ktoré tvoria približne 75 %. Trendom sa stávajú pojmy ako „sustainable mobility vacation“, alebo jednoducho povedané: „car free holidays“. Cestovanie vlakom v porovnaní s autom má rôzne pozitívne dopady a navyše to nie je tak stresujúce. Udržateľná doprava ponúka zameranie na verejnú a súkromnú zdieľanú dopravu. (Karmne Mentil 2021)

Charakteristické znaky udržateľného produktu CR sú podľa Haid M. a Albrecht JN(2021):

- 1) Kvalita –vysoká kvalita a spojené služby musia byť na taktiež vysokej úrovni
- 2) Pomer kvality a ceny –správny pomer ceny a kvality aby produkt stál za to
- 3) Dlhovekosť – Trendy klesajú a je potrebné zabezpečiť dlhé pôsobenie produktu
- 4) Orientované na budúcnosť – Je treba myslieť na budúce generácie a našu planétu
- 5) Kolaborácia propagácie – zahrnúť do procesu lokálnych ľudí a inšpirovať ich
- 6) Blízko prírode – Mnoho ľudí si spája udržateľnosť s prírodou
- 7) Vzdelávanie – Vzdelávanie a snaha o zmenu správania turistov
- 8) Autentickosť – Produkty a turizmus musia jednoducho zostať reálne a autentické
- 9) Efektívne z hľadiska zdrojov – Využívať udržateľné materiály
- 10) Propagácie regionalizácie – Spotreba miestnych produktov a služieb. (Haid M. a Albrecht JN2021)

Edgell(2020) opisuje, že zákazníci turistických produktov teraz požadujú zodpovedný marketing, v iných slovách, produkty a služby, ktoré spĺňajú súčasné i budúce požiadavky zatiaľ čo ochraňujú prostredie. Nové marketingové nástroje ako sociálne siete, sú skvelým nástrojom na budovanie zelených značiek a propagáciu udržateľnosti. Ďalej píše, že destinácia, ktorá si vie udržať trvalo udržateľný produkt, bude mať konkurenčnú i marketingovú výhodu na trhu. (Edgell 2020)

Podstatnú úlohu v tvorbe udržateľného produktu v cestovnom ruchu zohrávajú DMO. DMO musia dobre integrovať nasledujúce ďalšie jednotlivé časti produktu cestovného ruchu: hotely šetrné k životnému prostrediu, ponuka zelených aktivít v oblasti outdoorových športov, kultúrnych zaujímavostí a veľmi dôležité sú jedlá integrujúce regionálne produkty a suroviny..

Miestna kuchyňa získala v posledných rokoch rastúci dopyt po autentickom kulinárskom zážitku. Pre väčšinu turistov je jedným z najdôležitejších častí ich cesty: ochutnať a vychutnať si regionálne jedlá a nápoje. Tento zvyšujúci sa dopyt podporuje miestnu ekonomiku a znižuje negatívny vplyv tohto sektora na životné prostredie.

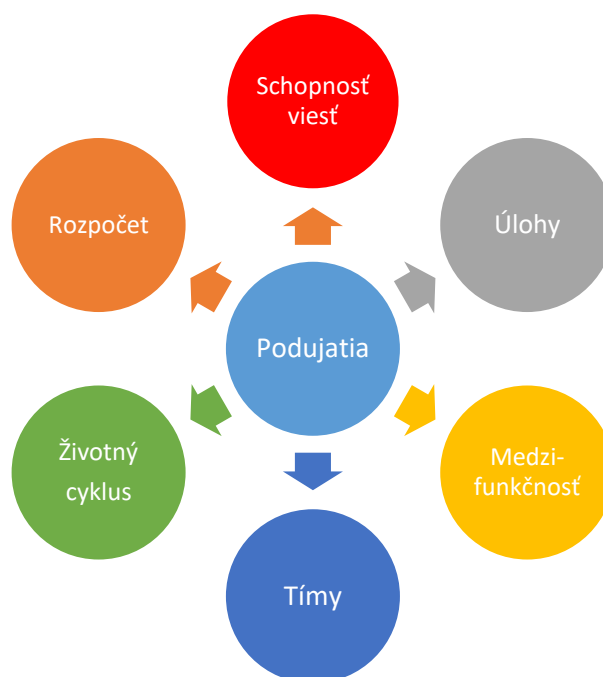
V programe Interreg mediterranean bolo navrhnutých 7 krokov tvorby udržateľného turistického produktu:

- 1) Prieskum trhu - V danom kroku hľadá DMO otvorené dvere na trhu. Skúma pozície na trhu, turistické trendy, minulé a súčasné trhové informácie.
- 2) Spojenie produktu s trhom - Posúdením trhových segmentov a podmienok pre cestovný ruch sa vytvárajú charakteristické balíčky rôznych trhových segmentov
- 3) Sprístupnenie destinácie - Destinácia formuje predpoklad napredovania produktu, teda cieľom je zhodnotiť jej potenciál a schopnosť zaviazať sa a slúžiť turistom.
- 4) Pochopenie roly stakeholdera - Pokrok je výsledkom spoločného úsilia rôznych partnerov – širokého sortimentu: miestnych a regionálnych zainteresovaných strán.
- 5) Budovanie produktu - V tomto kroku je produkt zostavený za silnej podpory DMO s využitím aktív dostupných v destinácii. Dôraz je kladený na cieľové skupiny.
- 6) Marketingová stratégia - Funkčné a emocionálne výhody turizmu v destinácii sú odovzdané trhu. Dnes sa pozornosť kladie čoraz viac na sociálne médiá, s ich influencerami a platformami rôzneho druhu (Instagram, Facebook, LinkedIn atď.).
- 7) Poskytnutie ľudských a technických zdrojov - Jednou z úloh DMO je poskytovať talentovaný personál a súčasné inovácie aby sa splnili požiadavky turistov.(Karmen Mentil 2021)

Podujatie ako produkt cestovného ruchu je jednou veľkou výzvou. Veľký počet ľudí, ktorí sa zhromažďujú, krátke trvanie a významný vplyv, ktorý majú na prostredie, v ktorom sa

konajú, viedli k tomu, že podujatia sa často považujú za „protiklad udržateľnosti“ (Marijana Seočanac 2023)

Charles Bladen a kol.(2023) vo svojej publikácii uvádzajú, že podujatia sú vlastne zhromaždenia ľudí s nejakým účelom, ktoré majú zvyčajne stanovený začiatok a koniec. Ich uskutočnenie nie je náhodné a vyžaduje si dlhé plánovanie. Ako je možné vidieť na obr.4 väčšina podujatí prejavuje charakteristiky projektov. Táto tendencia sa vo všeobecnosti zvyšuje s veľkosťou a rozsahom podujatí. (Bladen 2023)

Obrázok 4 Charakteristika podujatia (vlastné spracovanie podľa Bladen, 2023)

Na základe prípadovej štúdie Belgrade Beer Fest, ktorú priniesla vyššie spomínaná Marijana Seočanac (2023) možno vyvodit' niekoľko záverov. Implementácia sociálnych a environmentálnych akcií, vytváranie inovatívnych a jedinečných ponúk, podpora pozitívnej energie a socializácia a spolupráca s verejnými a súkromnými organizáciami sú aktivity, ktoré podporujú pozitívny vplyv na destináciu a krajinu, posilňujú imidž krajiny a následne prispievajú pre cestovný ruch a iné odvetvia. Tento festival priniesol množstvo skvelých nápadov ako spojenie sa s firmami podporujúcimi udržateľnosť a zabezpečili tak účinné triedenie odpadu, ktoré bolo koordinované dobrovoľníkmi počas celého festivalu, inovatívne nápady ako plechovky namiesto žetónov do hracích automatov, mestská doprava na a z festivalu zdarma a mnohé zbierky na podporu slabších skupín.

Čo sa týka podujatí, existuje množstvo kategórií. Bladen (2023) spomínajú najmä podujatia športové, mega eventy, podujatia verejné a tretieho sektoru, bussiness podujatia, kultúrne podujatia a festivaly, ktorými sa zaoberá aj táto diplomová práca. Getz a Page(2019) píšú o troch rôznych skupinách organizátorov podujatí na základe vlastníctva ich právneho statusu: súkromné, neziskové a vládne/partnerské skupiny. Avšak táto kategorizácia dostatočne nezohľadňuje dôležitú úlohu sociálneho podniku v odvetví podujatí.(Getz 2019)

Kultúrne podujatia sú spojené s výrazom kultúra ale čo vlastne sa podkladá za kultúru? Terry Eagleton(2016) považuje slovo culture za jedno z najkomplexnejších slov v angličtine. Zahŕňa v sebe literatúru, hudbu, tance, zvyky a tradície, jedlo, športy, náboženstvo alebo aj spoločnosť ako celok v určitej oblasti. Podujatia sa podľa Ch. Bladena(2023) delia na rôzne typy a pár si ich uvedieme v nasledujúcej tabuľke.

Tabuľka 2 Typy podujatí (vlastné Spracovanie podľa Bladen, 2023)

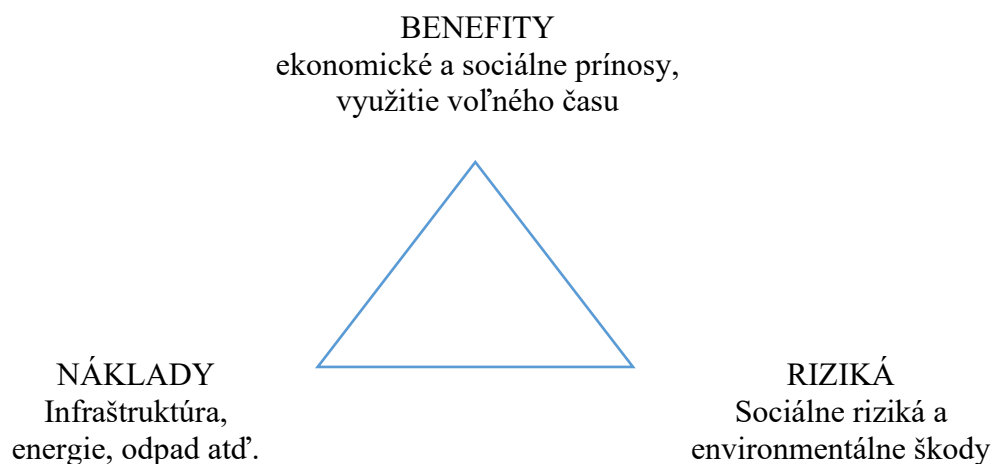
Typ	Príklad
Národná kultúra	Oslavy SNP v Banskej Bystrici
Náboženstvo	Mariánska púť v Levoči
Etnicita	Rusínsky festival, Goralské dni
Sexualita	Pride Bratislava
Hudba	Dobry Festival v Prešove
Umenie	Folklórny festival vo Východnej
Dedičstvo	Európske ľudové remeslo v Kežmarku

Podľa UNWTO(2022) rozvoj trvalo udržateľného produktu by mal nasledovať tieto 3 kľúčové princípy udržateľného rozvoja.

- 1) Rozlíšiť sa od konkurencie výhodami ako vytvorenie nových atrakcií a aktivít s pomocou prírodných a kultúrnych zdrojov
- 2) Mať podporu komunity a tvoriť produkty s komunitou nie pre komunitu.
- 3) Rešpektovať prírodné a socio-kultúrne hodnoty. Prejsť z turizmu objemného k turizmu hodnotnému. (UNWTO 2022)

2 DOPAD CESTOVNÉHO RUCHU NA PROSTREDIE

Turizmus a jeho aktivity majú veľký vplyv na rozvoj cestovného ruchu, ciest, infraštruktúry ale je aj významný socio-ekonomický faktor pre rozvoj regiónov s limitovaným potenciálom pre rozvoj. Cestovanie je jednou z ľudských aktivít, ktoré zásadne prispieva k zmenám na životnom prostredí. Kultúrne bohatstvo a prírodné zdroje sú najviac váženými prvkami turizmu, ktoré sú dostupné pre všetkých, a práve to je najväčší problém, pretože akákoľvek zmena na týchto prvkoch je nezvratiteľná. (Šimková 2013)

Obrázok 5 Vzťah medzi prvkami CR (vlastné spracovanie podľa Šimková, 2013)

Vplyvy na destináciu môžu byť buď pozitívne (tvorba pracovných miest, zlepšenie kvality života obyvateľov, zlepšenie verejného obrazu destinácie, ochrana kultúrneho dedičstva), alebo negatívne (preľudnenie, narušenie miestneho životného štýlu, poškodzovanie životného prostredia, intenzívne využitie zdrojov a pod.). Cestovný ruch v dôsledku svojej dynamickej povahy ponúka nové destinácie a formy cestovania, no na druhej strane si vyžaduje nové prístupy k riadeniu, nové zdroje a neustále inovácie. Vhodná rovnováha medzi týmito vplyvmi sa odráža v trvalo udržateľnom cestovnom ruchu. (Lekovič 2020)

V skutočnosti je veľmi ťažké dosiahnuť všetky tieto pozitívne efekty cestovného ruchu, ako aj udržateľnosť súčasne, pretože prínosy cestovného ruchu pre vidiecke oblasti nie sú vždy evidentné a často sa preceňujú. Ibanescu(2018) tvrdí, že jednoduchá existencia turistickej infraštruktúry nemusí nutne viesť k rozvoju vidieckeho turizmu a z pozitívneho vplyvu turizmu bežne profitujú len určité dimenzie udržateľnosti alebo len vidieckej oblasti. (Ibanescu 2018)

2.1 Dopad CR na životné prostredie

Kvalita životného prostredia v cieľových oblastiach je neoddeliteľne spojená s cestovným ruchom, keďže návšteva prírodných oblastí a prehliadka pamätihodností sú často primárnym účelom mnohých dovolenkových ciest. Niektoré formy cestovného ruchu, ako napríklad ekoturizmus, môžu prispieť k zachovaniu biodiverzity a ochrane funkcií ekosystémov v cieľových oblastiach.

Richardson (2021) opisuje vzťah medzi cestovným ruchom a životným prostredím je však zložitý, pretože niektoré formy cestovného ruchu sú spojené s negatívnymi vplyvmi na životné prostredie vrátane emisií skleníkových plynov, využívania sladkej vody, využívania pôdy a spotreby potravín. (Richardson 2021)

Podľa Goodwina (2017) je jedným hlavných problémov overtourism, výrazný rast návštevníkov vedúci k preľudneniu v destináciách kde rezidenti a príroda trpia následky krátkodobých či sezónnych vrcholov turizmu. (Goodwin 2017)

Tabuľka 3 Medzinárodné príjazdy (vlastné spracovanie podľa UNWTO, 2023)

	2020	2021	2022	2023*
Svet	407	458	968	1286
Európa	239,7	301,3	596,8	700,4
Centrálna Európa	44,1	52,9	94,2	112,9

*predpokladané dáta od UNWTO

Tabuľka 2 uvádza počty príjazdov a ich vývin v posledných rokoch a nárast po pandémie Covid-19. Ako je možné vidieť tak vysoké počty turistov sa rýchlo vrátili späť a vyše 50% príjazdov patrí Európe. Avšak Centrálna Európa je až na treťom mieste za Južnou a Západnou Európou a tak tie dopady na životné prostredie a overtourism nie sú až tak viditeľné ako v iných regiónoch. Výnimkou sú veľké metropoly a hlavné mestá. (UNWTO 2023)

Medzi hlavné problémy patrí vyčerpanie prírodných zdrojov, znečistenie ako emisie do ovzdušia, hluk, odpadky, úniky odpadových vôd, ropy a chemikálií, dokonca aj architektonické či vizuálne znečistenie a v neposlednej rade fyzické vplyvy na prostredie ako degradácia okolia, pláží, horských svahov, riek či jazier.

2.2 Dopad CR na kultúrne prostredie

Kultúra je čoraz dôležitejším prvkom produktu cestovného ruchu, ktorý tiež vytvára autenticnosť na presýtenom globálnom trhu. Turizmus zároveň poskytuje dôležitý prostriedok na zlepšovanie kultúry a vytváranie príjmov, ktoré môžu podporiť a posilniť kultúrne dedičstvo, kultúrnu produkciu a kreativitu.

Dôležitým aspektom je zachovanie miestnej kultúry a autenticita. Cestovný ruch môže podporovať kultúrnu výmenu a oceňovanie, ale môže tiež komodifikovať kultúry, čo vedie k narúšaniu autenticity. Dosiachnutie rovnováhy medzi zdieľaním kultúry s návštevníkmi a jej ochranou pre budúce generácie je výzvou, ktorej čelia mnohé miestne komunity. Vládna politika a iniciatívy vedené komunitou môžu zohrávať kľúčovú úlohu pri zabezpečovaní toho, aby kultúrne dedičstvo zostalo nedotknuté a bolo skôr aktívom ako záväzkom. (Agarwal 2023)

K základným znakom sociálnych i kultúrnych aspektov, resp. dopadov cestovného ruchu patrí demonštračný efekt, pri ktorom mieste obyvateľstvo napodobuje správanie turistov. Občas zvykne dochádzať pri vplyve cestovného ruchu k javu abkultúracie. Akultúracia je procesom kultúrnych a spoločenských zmien, ktorý je výsledkom trvalého a dlhodobého kontaktu s inou kultúrou, pri ktorom má jedna kultúra výrazne nižšiu úroveň. Miestne obyvateľstvo prijíma prvky kultúry turistov, pričom sú prvky ich vlastnej kultúry postupne utláčané. (Sabolová E. 2013)

Dôležitým je posilnenie miestnej kultúrnej hodnoty. V Indonézii napríklad súhlasili s scénickým tancom a hudbou, ale nie s divadelnými rituálmi, pretože nechceli zmeniť svoju základnú hodnotu. Prepojenie medzi formálnymi a neformálnymi sektormi je dôležité pre zníženie problémov a konfliktov medzi zainteresovanými stranami. Napokon, vládne iniciatívy pri vytváraní kódexu správania a zachovanie hmotného a nehmotného dedičstva by mohli pomôcť zodpovedne riadiť dopady cestovného ruchu na kultúru. (Shahzahal 2016)

Rozhodujúcou úlohou vládnych politik je angažovanosť komunity a udržateľné postupy cestovného ruchu pri zmiernovaní negatívnych vplyvov a maximalizácii prínosov cestovného ruchu pre miestny sociálno-ekonomický blahobyt. Účinné politiky môžu regulovať aktivity v oblasti cestovného ruchu a zabezpečiť, aby boli v súlade so záujmami komunity a environmentálnou udržateľnosťou. Zapojenie komunity umožňuje miestnym obyvateľom podieľať sa na rozhodovacích procesoch, čo im umožňuje vyjadriť sa k tomu, ako sa rozvíja cestovný ruch. (Agarwal 2023)

3 ZHRNUTIE TEORETICKEJ ČASTI

Teoretická časť sa z veľkej časti zaoberá trvalo udržateľným cestovným ruchom. V prvej kapitole je bližšie opísaná história trvalo udržateľného rozvoja, jeho vývoj a 3 hlavné piliere rozvoja a to ekonomický, sociálny a ekologický, ktoré sú potom bližšie špecifikované. Ďalej je definovaný trvalo udržateľný cestovný ruch a jeho najznámejšie formy ako eko-turistika, soft tourism, agroturistika alebo veľmi známy vidiecky cestovný ruch, ktoré sa dostávajú v súčasnom cestovaní do popredia. Opísaný je taktiež pojem inteligentná destinácia. Následne je rozoberaný trvalo udržateľný produkt, čo to je, ako by mal vyzerat' a sú uvedené aj príklady, ktoré budú východiskom pri ďalšom spracovaní práce.

Práca sa ďalej zaoberá dopadom cestovného ruchu na prostredie a najmä na životné prostredie, na ktoré má cestovný ruch najväčší vplyv, či už negatívny, ako poškodzovanie územia spôsobené overtourismom, ale taktiež aj pozitívny, ako vytvorenie nových foriem cestovného ruchu, ktorých hlavným cieľom je ochrana územia. Práca taktiež opisuje dopady cestovného ruchu na kultúrne prostredie, keďže práve to môže do veľkej miery ovplyvniť budúci vývoj destinácie, a zachovanie miestnej kultúry a autenticita je veľmi dôležitým aspektom.

II. PRAKTICKÁ ČASŤ

4 GEOGRAFICKÁ ANALÝZA

Pri hodnotení regiónov z hľadiska ich potenciálu pre cestovný ruch sa už dlhšiu dobu používa systém predpokladov cestovného ruchu. Tento systém ich delí na tri skupiny predpokladov:

- lokalizačné,
- selektívne,
- realizačné.

Prešovský kraj sa rozprestiera na severovýchode Slovenskej republiky. Svojou rozlohou 8 972,7 km² zaberá 18,3 % rozlohy štátu a je po Banskobystrickom kraji druhým najväčším na Slovensku. Dlhá hranica na severe je štátnou hranicou s Poľskou republikou, na východe hraničí s Ukrajinou, na juhu s Košickým krajom, na juhozápade na malom úseku susedí s Banskobystrickým krajom a západným susedom je Žilinský kraj.

Administratívne sa delí v zmysle zákona NR SR č. 221/1996 Z. z. na 13 okresov: Bardejov, Humenné, Kežmarok, Levoča, Medzilaborce, Poprad, Prešov, Sabinov, Snina, Stará Ľubovňa, Stropkov, Svidník a Vranov nad Topľou.

Nasledujúca časť diplomovej práce predstavuje lokalizačné, selektívne a realizačné faktory rozvoja cestovného ruchu v Prešovskom kraji, takzvanej destinácii Severovýchod Slovenska. Hlavným dôvodom tejto analýzy je zhodnotenie týchto faktorov, ktoré by mohli brániť alebo pomôcť budúcemu rozvoju cestovného ruchu v destinácii.

4.1 Lokalizačné faktory

Pri vymedzení lokalizačných predpokladov ide o vymedzenie prírodných a kultúrno-historických predpokladov pre umiestnenie daného cestovného ruchu. Ich hodnotenie umožňuje vyjadriť potenciál krajiny pre cestovný ruch a schopnosť územia poskytnúť podmienky pre prípadné rozšírenie cestovného ruchu.

Severovýchod Slovenska je kraj bohatý na prírodné i kultúrne pamiatky. Jeho povrch je pomerne členitý, nachádzajú sa tu nížiny i vysoké jadrové pohoria. Metropolou najväčšieho kraja na Slovensku a tretím najväčším slovenským mestom je Prešov.

Lokalizačné faktory v práci sú rozdelené na prírodné podmienky, spoločenské podmienky a UNESCO atraktivity v destinácii Severovýchod Slovenska.

4.1.1 Prírodné podmienky destinácie

Prírodné pomery Severovýchodu Slovenska sú veľmi pestré. Povrch druhého najväčšieho kraja na Slovensku je prevažne hornatý. Celky Vonkajších Západných Karpát ako Spišská Magura, Levočské vrchy, Čergov či Pieniny a Vonkajších Východných Karpát ako Ondavská vrchovina, Beskydské pohorie či Bukovské vrchy zaberajú na území najväčšie plochy. Z vnútorných Západných Karpát sem zasahujú Tatry, Nízke Tatry, Slanské vrchy a Vnútorných Východných Karpát sú to napríklad Vihorlatské Vrchy. Nachádza sa tu taktiež Východoslovenská rovina a rôzne iné pohoria a pahorkatiny. Tieto prírodné pomery poskytujú skvelé podmienky pre športy rôzneho druhu, obzvlášť letná/zimná turistika s nádhernými výhľadmi a zimné športy ako lyžovanie, bežkovanie a iné.

Nachádza sa tu 5 národných parkov – prvý národný park na Slovensku Tatranský národný park, najstarší medzinárodný prírodný park v Európe Pieninský národný park, Národný park Nízke Tatry, Národný park Slovenský raj a Národný park Poloniny, 2 chránené krajinné oblasti – Vihorlatský prales a Východné Karpaty, 51 národných prírodných rezervácií, 90 prírodných rezervácií, 5 národných prírodných pamiatok, 33 prírodných pamiatok, 10 chránených areálov a 10 chránených vtáčích území.

Najsevernejší bod kraja sa nachádza v katastri obce Becherov, najjužnejší v obci Sečovská Polianka, najzápadnejší v obci Vysoké Tatry a najvýchodnejší bod, ktorý je zároveň najvýchodnejším bodom Slovenska, sa nachádza v obci Nová Sedlica. Najvyšším bodom kraja, ktorý je zároveň najvyšším bodom Slovenska, je Gerlachovský štít (2 655 m nad morom), najnižšie položené miesto je pri výtoku rieky Topľa z kraja na území obce Sečovská Polianka (104 m nad morom).

Najväčšou atraktivitou v kraji je TANAP. Tatry sú najväčším pohorím karpatského oblúka a členia sa na Vysoké Tatry a Belianske Tatry. Na jeho území sa nachádza 35 dolín, viac ako 100 plies ľadovcového pôvodu, vyše 300 jaskýň a niekoľko vodopádov.

Na území Prešovského kraja sa nachádzajú horné úseky hlavných tokov riek Hornád, Torysa, Topľa, Ondava, Laborec a Poprad. Rieky Poprad a Dunajec časťou svojho toku tvoria hranicu s Poľskou republikou. Nachádza sa tu tiež veľa malebných plies, ktoré vznikli činnosťou ľadovcov v Tatrách. Najväčšie z nich je Veľké Hincovo pleso s rozlohou 20 ha a hĺbkou 53 m. Medzi významné umelé vodné nádrže vybudované na Slovensku po II. svetovej vojne patria Domaša a Starina. Kraj je významný bohatstvom minerálnych a termálnych prameňov, ktoré sa využívajú aj na kúpeľnú liečbu. Najznámejšie

sú Bardejovské kúpele, Cigel'ka, Vyšné Ružbachy a prírodné zdroje minerálnych stolových vôd Lipovce – Salvator, Baldovce a pramene minerálnych vôd, napr. Sivá Brada, Hôrka, Gánovce, Nová Ľubovňa a Šarišský Štiavnik.

Pôvodný vegetačný kryt Severovýchodu Slovenska bol tvorený prevažne lesnými spoločenstvami. Dominantnými druhmi sú duby, buky, smreky, smrekovce, jedle a borovice. Veľmi vzácna a pestrá je aj fauna s viacerými endemitmi a reliktni. Medveď hnedý, vlk obyčajný, rys ostrovid, kamzík vrchovský, svišť tatranský a mnoho ďalších druhov sú typickými živočíšnymi zástupcami kraja.

Prírodné krásy kraja a vhodné klimatické podmienky vytvorili priaznivé predpoklady pre rozvoj cestovného ruchu. K najnavštevovanejším oblastiam patria región Vysoké Tatry a okresy Bardejov, Kežmarok, Prešov a Stará Ľubovňa.

4.1.2 Spoločenské predpoklady destinácie

Kultúra a najmä šport patria medzi významné, hlavné voľnočasové aktivity miestnych obyvateľov. Destinácia ponúka zázemie pre kultúrne vyžitie a šport. Kraj sa pýši mnohými kultúrno-historickými pamiatkami, kde zvláštnu pozornosť si zasluhujú mestá Levoča, Prešov, Bardejov, Poprad a Kežmarok.

V destinácii sa spolu nachádza tri hrady sprístupnené pre verejnosť – Spišský, Ľubovnianský a Kežmarský, sedem zrúcanín hradov, deväť ruín hradov a sedem kaštieľov napr. v meste Humenné či Hanušovce nad Topľou.

Bardejov patrí k najkrajším a najvyhľadávanejším mestám Prešovského kraja. K najcennejším pamiatkam mesta patrí Bazilika minor sv. Egídia, goticko – renesančná budova mestskej radnice, meštianske domy a zchovalý systém mestského opevnenia. Mesto Levoča sa spája predovšetkým s menom slávneho stredovekého rezbára Majstra Pavla. Jeho drevené plastiky sa nachádzajú v mnohých sakrálnych pamiatkach regiónu. Kultúrno-historický objekt Červeného Kláštora sa rozprestiera pod vrchom Tri koruny pri Dunajci na slovensko-poľskom pomedzí v nádhernom Pieninskom národnom parku. Kláštor založili v 14. storočí kartuziáni. V mestskej časti Prešova, Solivare sa nachádza na Slovensku ojedinelý súbor technických pamiatok dokumentujúci ťažbu a spracovanie soli v tomto regióne.

Na území sa nachádza vyše 40 múzeí. V meste Medzilaborce je od roku 1991 Múzeum moderného umenia Andyho Warhola a vzácnosťou je expozícia 18 originálnych diel umelca a expozícia zachytávajúca jeho pôvod.

Na Severovýchode sú veľmi populárne pamiatkové rezervácie ľudovej architektúry a múzea ľudovej architektúry v prírode. V Prešovskom kraji sa nachádzajú dve pamiatkové rezervácie ľudovej architektúry (Ždiar, Osturňa) a štyri múzeá ľudovej architektúry v prírode (Ľubovnianske múzeum – Stará Ľubovňa, Šarišské múzeum – Bardejovské Kúpele, Vihorlatské múzeum – Humenné, Múzeum ukrajinskej kultúry v prírode - Svidník).

Čo sa týka podujatí v destinácii, medzi najznámejšie patria **Bardejovský jarmok** – prehliadka remesiel, jarmočných programov a vystúpenia skupín. Jarmočný priestor, ktorý bol vytvorený na Radničnom námestí a v prilahlých uliciach mesta, poskytuje návštevníkom jarmoku rozmanitú paletu tovaru, degustácie, zábavy, adrenalínu, kultúrneho vyžitia, ale i možnosť stretnutí priateľov a rodiny z celého sveta.

Dobrý festival – najväčší hudobný festival na východnom Slovensku. Festival nadviazal na niekoľkoročnú tradíciu folkového Festivalu dobrej hudby, ktorý na začiatku 90-tych rokov založili kamaráti zo skupín Mloci a Žobráci.

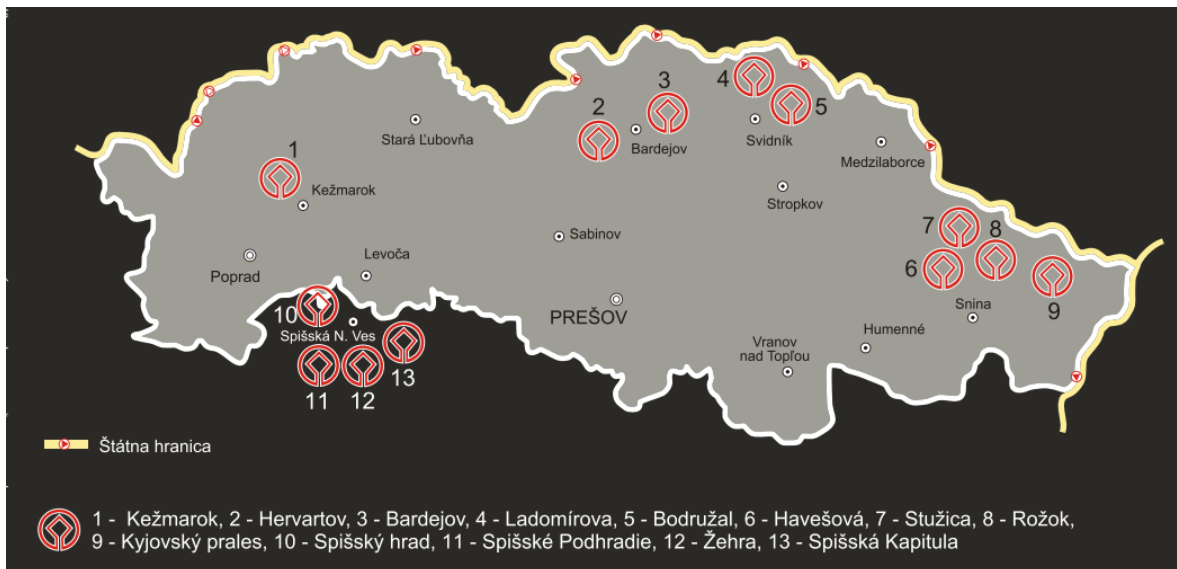
Hornozemplínske slávnosti – prehliadka folklórnych súborov a remesiel, ktorá trvá zvyčajne 2 dni v meste Vranov nad Topľou. Vystúpenia súborov sú doplnené o stánky s tradičnými špecialitami regiónu a večernými vystúpeniami známych slovenských kapiel.

Festival Rock pod Kameňom-najznámejší rockový festival na východnom Slovensku sa koná v lete zvyčajne na Sninských rybníkoch a láka sem mnohých priaznivcov rockovej hudby a motoriek.

ELRO je prehliadka európskych ľudových remesiel, ktorá sa každoročne koná v meste Kežmarok. Súčasťou sú remeselníci a umelci z celej Európy.

Ďalšie populárne podujatie v destinácii Severovýchod Slovenska sú napríklad Medvedie dni na Hrebienku vo Vysokých Tatrách, Made in Slovakia - festival slovenskej kultúry v Poprade alebo Stretnutie Goralov v Pieninách.

4.1.3 UNESCO atraktivity v destinácii

Obrázok 6 UNESCO lokality PSK (geopresovregion.sk, 2024)

1) Drevené chrámy v slovenskej časti Karpatského oblúka

Drevené chrámy sú jedinečným dokladom tradičnej sakrálnej architektúry severozápadnej časti Karpát a zahŕňajú rímskokatolícke, protestantské a gréckokatolícke chrámy postavené v 16. až 18. storočí. Lokalitu tvorí deväť drevených objektov – osem chrámov a jedna (oddelená) zvonica. Väčšina chrámov bola postavená v pomerne izolovaných obciach.

2) Levoča, Spišský hrad a kultúrne pamiatky okolia

Spišský hrad patrí k najväčším stredovekým komplexom v strednej Európe. Jeho protipól predstavuje už v románskom období sídlo cirkevnej správy Spišská Kapitula. Súčasťou lokality je i podhradské mestečko Spišské Podhradie s typickými meštianskymi domami a obec Žehra so svojím kostolom sv. Ducha.

Historické jadro Levoče bolo založené v 13. a 14. storočí v rámci opevnenia. Oltár v kostole sv. Jakuba je vysoký 18,6 metra, a postavil ho okolo r. 1510 Majster Pavol, je taktiež najvyšším dreveným gotickým oltárom na svete.

3) Historické jadro mesta Bardejov

Historické jadro mesta Bardejov predstavuje ojedinelý súbor rozvinutého stredovekého mesta. Jadro mesta obkolesuje hradobný systém, vo vnútri hradieb sa nachádza kostol sv. Egídia, radnica a farebné meštiacke domy.

4) Staré bukové lesy a pralesy Karpát a iných regiónov Európy

Táto cezhraničná lokalita, ktorá bola pôvodne zapísaná ako spoločná slovensko-ukrajinská nominácia, bola viackrát rozšírená a v súčasnosti sa rozprestiera v 12 európskych krajinách. Tieto lesy obsahujú neoceniteľnú prírodu a taktiež je tu raritou výskyt voľne žijúcich zubrov.

4.2 Selektívne faktory

Selektívne predpoklady udávajú v podstate spôsobilosť obyvateľov zúčastňovať sa na CR, predstavujú dopyt cestovného ruchu. Región Spiša sa vyznačuje pestrou národnostnou a religióznou skladbou. Sever zasiahla valašská kolonizácia, dôsledkom ktorej tu žijú vo viacerých obciach Rusíni, patriaci ku gréckokatolíckemu alebo pravoslávne mu vierovyznaniu. V oblasti Zamaguria žije taktiež goralské obyvateľstvo.

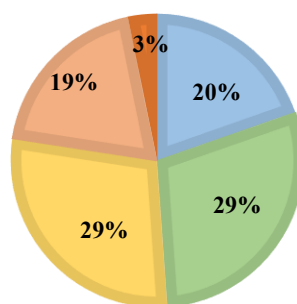
Tabuľka 4 Počet obyvateľov Prešovského kraja podľa Štatistického úradu SR

Počet obyvateľov PSK				
Rok	2022	2021	2020	2019
Celkom	807 657	808 931	826 244	825 022
Muži	399 576	400 227	408 788	408 005
Ženy	408 081	408 704	417 456	417 017

Celkový počet obyvateľov v destinácii Severovýchod Slovenska klesá, čo môže byť dôsledok pandémie COVID-19 ale taktiež aj výsledok nízkej ponuky práce a pracovného ohodnotenia, čo spôsobuje odliv obyvateľov na západ alebo do metropoly východu Košíc.

VEKOVÉ ROZLOŽENIE V PSK V ROKU 2022

■ 0-19r ■ 20-39r ■ 40-59r ■ 60-79r ■ 80-99r

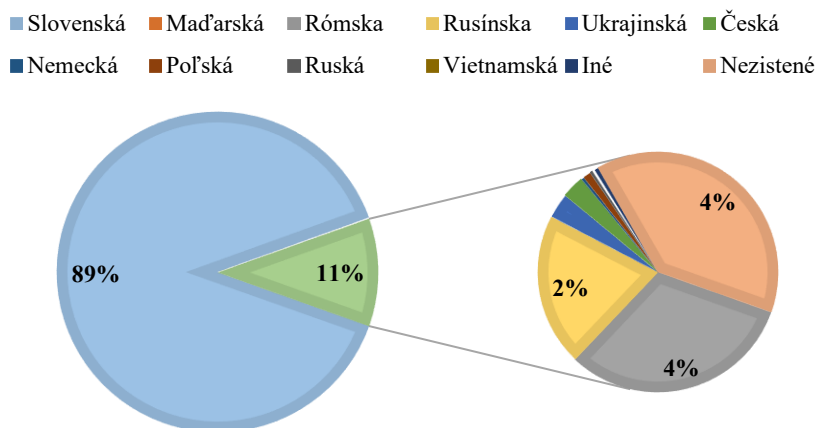

Graf 2 Vekové rozloženie v PSK v roku 2022 (vlastné spracovanie podľa DataCube 2024)

Čo sa týka vekového rozloženia, tak vyše 60% obyvateľov kraja je v aktívnom veku. Pôrodnosť sa za posledné roky zvýšila a nálepku „starnúce obyvateľstvo“ si kraj môže taktiež odstrániť. Ako už bolo spomínané vyššie, môže to byť následok vysokého počtu úmrtí počas pandémie.

V národnostiach prevláda slovenská, na druhom mieste sa najviac ľudí hlási k rómskej národnosti a potom k rusínskej, ukrajinskej a poľskej. Región Spiša sa vyznačuje pestrú národnostnou a religióznou skladbou. Sever zasiahla valašská kolonizácia, dôsledkom ktorej tu žijú vo viacerých obciach Rusíni, patriaci ku gréckokatolíckemu alebo pravoslávne mu vierovyznaniu. V oblasti Zamaguria žije taktiež goralské obyvateľstvo.

NÁRODNOSTI V PSK V ROKU 2022

Graf 3 Národnosti v PSK v roku 2022 (vlastné spracovanie podľa DataCube 2024)

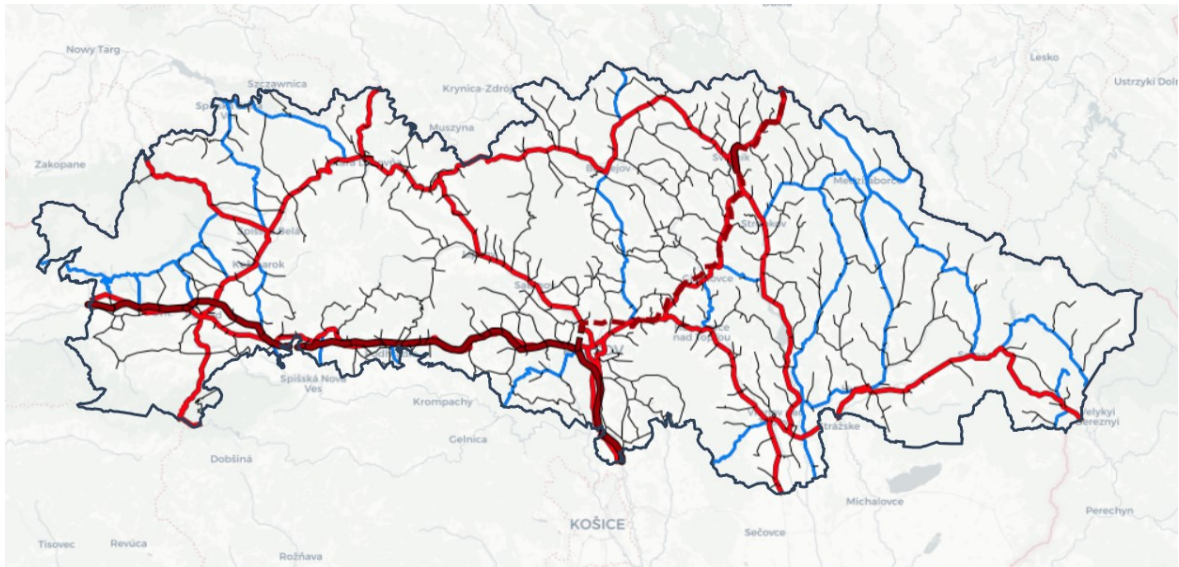
Od 1.1.2019 sú daňovým výdavkom zamestnávateľa podľa § 19 ods.2 písm. c) bod 5 zákona o dani z príjmov aj príspevky na rekreáciu zamestnancov. Rekreácia sa týka služieb cestovného ruchu, čo je veľkou motiváciou obyvateľov na rekreáciu na Slovensku.

Ďalším predpokladom pre rozvoj cestovného ruchu je vytvorenie nového Ministerstva cestovného ruchu a športu Slovenskej republiky. Ministerstvo malo vzniknúť už 1.1.2024, jeho vznik sa avšak odkladá a nie je isté, či sa vôbec otvorí.

Veľkým mínusom, čo sa týka rozvoja CR na území je politická situácia vo svete a hlavne za hranicami štátu a taktiež destinácie Severovýchod Slovenska. Vojna na Ukrajine je pre niektorých veľkou hrozbou a to značí obmedzenie v cestovaní do tejto destinácie.

4.2.1 Realizačné faktory

Realizačné predpoklady umožňujú uskutočnenie cestovného ruchu, udávajú reálny stav v krajine (komunikačné predpoklady, materiálno-technická základňa CR). Medzi tieto podmienky patrí doprava, ubytovacie, stravovacie a ostatné zariadenia cestovného ruchu.

Obrázok 7 Dopravná infraštruktúra PSK (geopresovregion.sk, 2024)

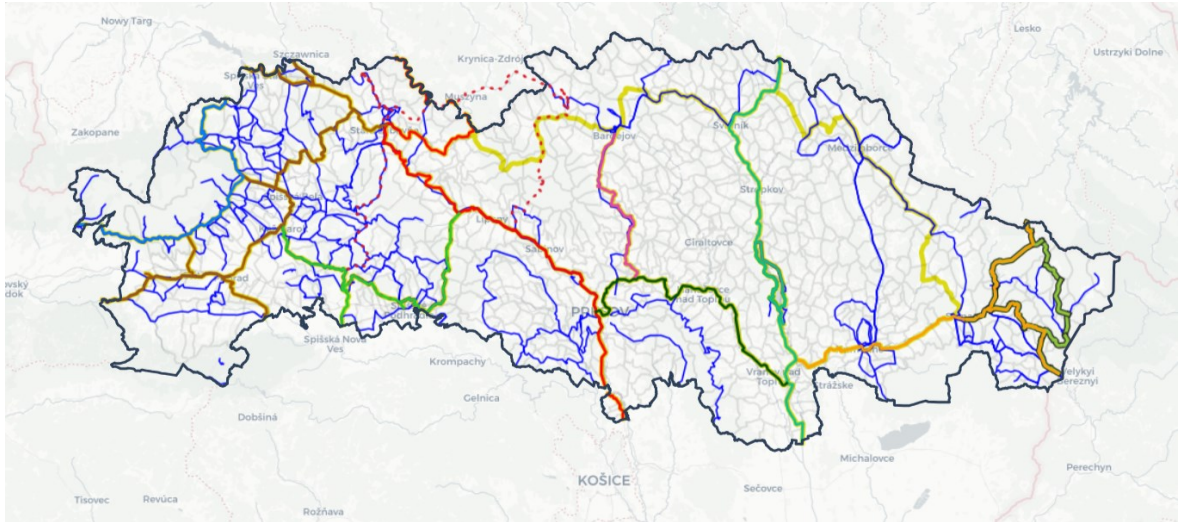
Do destinácie vedie diaľnica, ktorá následne pokračuje do Košíc a Maďarska, pripravuje sa aj spojenie rýchlostnou cestou na územie Poľska, čo je skvelým predpokladom pre nový príviv turistov do destinácie.

- Celková dĺžka diaľnic a rýchlostných ciest na území kraja: 118,39 km
- Celková dĺžka ciest I. triedy na území kraja: 631,40 km
- Celková dĺžka ciest II. triedy na území kraja: 515,96 km
- Celková dĺžka ciest III. triedy na území kraja: 1 925,97 km
- Ciest spolu: 3 191,74 km
- Celková dĺžka železníc na území kraja: 417,41 km (geopresovregion.sk, 2024)

V destinácii zabezpečujú veľmi často využívanú autobusovú dopravu štyria dopravcovia:

SAD Prešov, SAD Humenné, SAD Poprad a BUS Karpaty Stará Ľubovňa

Na území je dobre rozvinutá cyklo-sieť, ktorá je, ako môžete vidieť na obrázku 8, viac sústredená na západ destinácie, avšak mnohé cyklochodníky pokračujú aj na územie mimo Slovenska, čo podporuje a zvyrazňuje zahraničnú spoluprácu.

Obrázok 8 Cyklo- chodníky PSK (geopresovregion.sk, 2024)

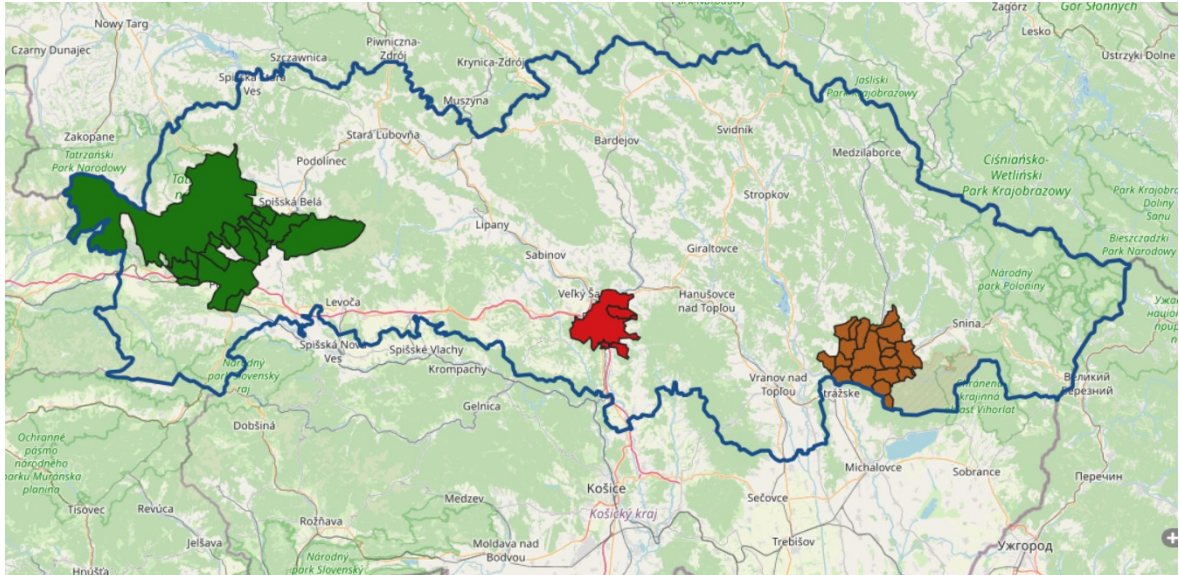
Čo sa týka zariadení cestovného ruchu, tých je v destinácii mnoho, keďže sa v destinácii nachádzajú Vysoké Tatry, ktoré sú destináciou samé o sebe.

Tabuľka 5 Zariadenia CR v Prešovskom kraji

<i>Prešovský kraj</i>	Rok 2023
<i>Ubytovacie zariadenia</i>	1060
<i>Počet izieb k dispozícii</i>	13 758
<i>Celkový počet lôžok</i>	40 164
<i>Stravovacie zariadenia mimo ubytovacie</i>	261
<i>Organizácie cestovného ruchu</i>	8

Ďalším podstatným faktorom realizácie cestovného ruchu v destinácii Severovýchod Slovenska je udržateľnosť. Územie udržateľného mestského rozvoja (UMR) je územie jadrového mesta a obcí jeho zázemia, v ktorom prebiehajú intenzívne interakcie a medzi komunálna spolupráca a implementácia spoločnej stratégie zabezpečuje efektívne využitie rozvojového potenciálu a riešenie problémov.

V PSK boli z národnej úrovne identifikované 3 územia udržateľného mestského rozvoja (UMR), ako môžete vidieť na obrázku 9 je to mesto Prešov, mestá Poprad - Svit – Kežmarok a mesto Humenné. (Geopresovregion 2024)

Obrázok 9 Obce udržateľného rozvoja (geopresovregion.sk, 2024)

Materiálno technická úroveň destinácie je na pomerne dobrej úrovni, avšak je viac rozvinutá na západe destinácie v horských oblastiach a cestou na východ zariadení ubúda. Destinácia je riadená viacerými organizáciami cestovného ruchu, čo pre destináciu nie je až tak prospešné lebo aktivity nie sú často koordinované a v istých oblastiach sú viaceré organizácie, ktoré majú na starosť to isté územie.

4.2.2 Zhodnotenie potenciálu pre rozvoj CR v destinácii

Destinácia je na dobrej ceste čo sa týka rozvoja cestovného ruchu na svojom území. Oblasť severovýchodného Slovenska disponuje mnohými atraktivitami, či už prírodnými ale aj kultúrnymi. Obyvateľstvo kraja mladne, čo je skvelým potenciálom pre rozvoj cestovného ruchu pre mladé rodiny s deťmi ale taktiež má potenciál pre rozvoj v oblasti kúpeľníctva, či wellness turizmu, keďže kraj má dobré klimatické aj termálne podmienky.

Destinácia má dobrú cestnú dostupnosť z iných krajov aj krajín v okolí, čo sa avšak nedá povedať o železničnej a leteckej doprave, ktorá by v destinácii bola možná avšak nie je na dostatočne dobrej úrovni.

Povrch územia je veľmi členitý avšak väčšina ubytovacích zariadení sa sústreďí v oblasti Vysokých Tatier a blízkom okolí. Väčšia propagácia východnejších a severnejších oblastí by možno prilákala na územie viac turistov ale taktiež investorov a podnikateľov, avšak k tomu by bolo potrebné zjednotenie oblastných organizácií cestovného ruchu.

Veľkým potenciálom pre rozvoj cestovného ruchu sú taktiež národnostné menšiny, ktorých kultúra je pre destináciu špecifická. V terajšej dobe a pri rozvoji udržateľného cestovného ruchu sú tieto etniká považované za súčasť destinácie a ich poznávanie je často motiváciou nových udržateľných turistov.

4.3 Aktivity oblastných organizácií na území regiónu

Na území Prešovského samosprávneho kraja pôsobí spolu 7 oblastných organizácií cestovného ruchu a jedna krajská organizácia cestovného ruchu – Severovýchod Slovenska. Oblastné organizácie sa zväčša venujú marketingovým činnostiam ako propagovanie regiónu, tvorba produktov CR a ich propagovanie, zber dát v oblasti a následne poskytovanie informácií na ich webových stránkach a sociálnych sieťach.

1. **OOCR Horný Zemplín** – Zastrešuje okresy Vranov nad Topľou, Stropkov, Svidník, Snina, Medzilaborce a Humenné. Medzi najväčšie atraktivity v kraji patria isto drevené chrámy, Údolie smrti, Múzeum Andyho Warhola, kaštieľ v Humennom a Hanušovciach, vodné dielo Domaša alebo Sninský Kameň. Významnou časťou oblasti je destinácia Poloniny, kde sa nachádza Park tmavej oblohy. Čo sa týka aktivít organizácie, tak najznámejšou je súťaž „Staň sa dobrodruhom“ alebo usporiadané výlety „Unes sa UNESCOM“, „Bicyklom na Havaj“ alebo „Od hradu ku chrámom“.

Organizácia sa snaží zvýšiť povedomie o udržateľnosti aj rôznymi ekologickými projektami ako „ekoZEMplín“, čo bola súťaž pre školy ale taktiež nové lesné tabule, oboznamujúce turistov s prostredím a ako sa v ňom správať.

(hornyzemplin.sk, 2024)

2. **OOCR Vysoké Tatry – Podhorie** - Rozprestiera sa na území obcí Stará Lesná, Nová Lesná, Veľká Lomnica, Veľký Slavkov, Mlynica, Štôla, Vernár, Kravany a Liptovská Teplička. Jej súčasťou najväčšou aktivitou je súťaž Nepoznané Tatry, ktorej súčasťou je prejdenie 5 trás („Za dávnou históriou“ či „Zdravá voda Tatier“). (tatrypodhorie.sk 2024)

3. **OOCR Tatry – Spiš – Pieniny** – zaberá oblasť od Spišského hradu a mesta Levoče až po severnú hranicu s Poľskom na rieke Dunajec. K najväčším atraktivitám patrí hrad Spiš, splavovanie Dunajca, či mestá Levoča a Kežmarok. Čo sa týka podujatí, kde je OOCR spoluorganizátorom tak najznámejšie sú Európske ľudové remeslá a Zamagurské folklórne slávnosti. (tatryspispieniny.sk, 2024)
4. **OOCR Vysoké Tatry Región** - Zakladajúcimi členmi sú tri samosprávy – mesto Vysoké Tatry, mesto Poprad a obec Štrba a tri podnikateľské subjekty Tatry mountain resorts a.s., AQUAPARK Poprad s.r.o. a Združenie cestovného ruchu Vysoké Tatry. Táto organizácia je jedna z najúspešnejších v kraji. Medzi najznámejšie aktivity patria „Putovanie za históriou“, „Cvičenia pre zdravie“ či „Medvedie dni“ na hrebienku kde vystupujú ako spoluorganizátori.
(regiontatry.sk 2024)
5. **OOCR Severný Spiš Pieniny**- Asi najznámejšia aktivita v oblasti je splav Dunajca, či návšteva hradu v Starej Ľubovni, kde sa koná mnoho podujatí ako „Dni medu“ a „Hradné slávnosti“ a iné. Zaujímavosťou je, že táto organizácia má vlastný podcast GORAL plný nefalšovaných ľudských príbehov, krás prírody a zážitkov mimo nahrávacieho štúdia. (visitspis.sk, 2024)
6. **OOCR „Šariš“ Bardejov** – Organizácia sa zameriava na mesto Bardejova ako také a jeho blízke okolie. Známe sú Bardejovské kúpele a skanzen. Najväčšou udalosťou v oblasti je Bardejovský jarmok, kde sa schádzajú ľudia z celého kraja. Novinkou v tomto regióne je regionálna karta, ktorá poskytuje zľavy v zariadeniach cestovného ruchu v regióne Šariš a Bardejov. (bardejov.sk, 2024)
7. **OOCR Región Šariš** opisuje Šariš ako pestrý región. Z prírodných krás je najzaujímavejší Geopark Slanské vrchy, nachádza sa tu taktiež mnoho galérii a múzeí ako napr. Solivar v Prešove. Táto OOCR ako jedna z mála zaviedla turistickú kartu Šariš CARD. Zľavová karta umožňuje jej držiteľovi čerpať výhodné zľavy na ponuku služieb partnerských výletných miest, atraktivít a zariadení. Jej cena je iba 5€ a v niektorých ubytovacích zariadeniach ju poskytujú zdarma. (regionsaris.sk, 2024)

5 SWOT ANALÝZA REGIÓNU SEVEROVÝCHOD SLOVENSKA

SWOT analýza je technika používaná na identifikáciu silných a slabých stránok, príležitostí a hrozieb pre podnikanie alebo konkrétny projekt. Pri spoločnej analýze môže rámec SWOT nakresliť väčší obraz o tom, kde sa nachádzame a ako sa dostať k ďalšiemu kroku. Organizácia musí udržiavať analýzu presnú tým, že sa vyhýba vopred vytvoreným presvedčeniam a namiesto toho sa zameria na kontexty skutočného života.

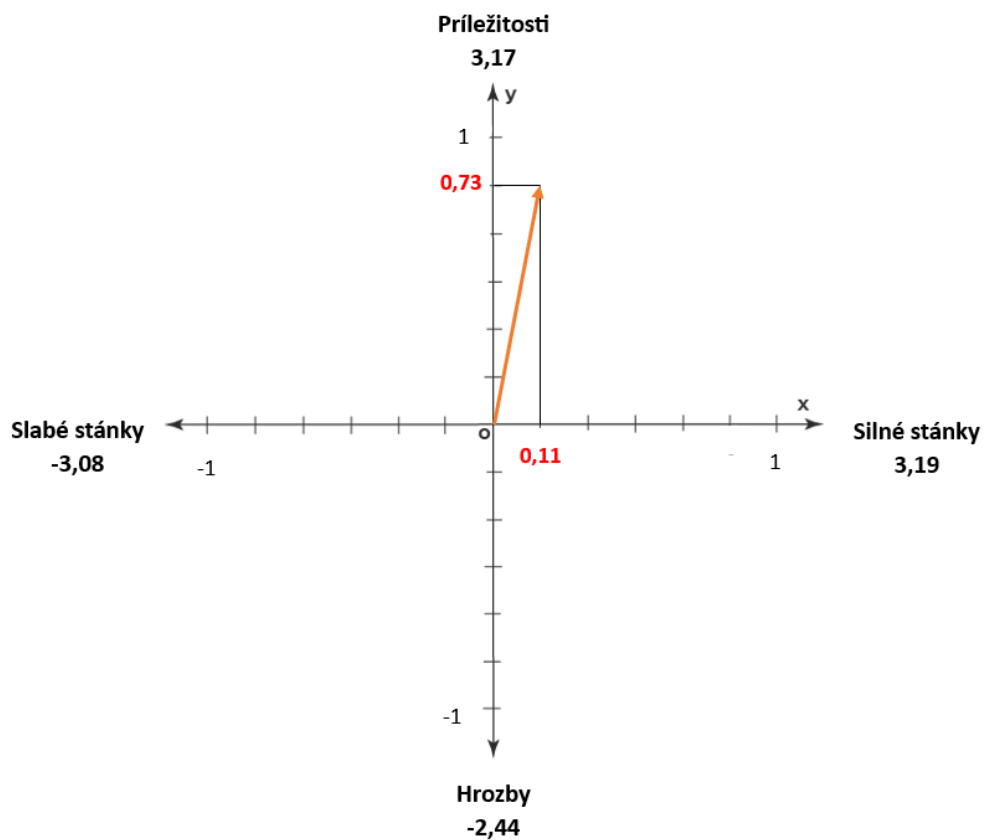
Posledným krokom SWOT analýzy je voľba optimálnej stratégie. Ako využiť silné stránky, vylepšiť tie slabé, pripraviť sa na možné hrozby a využiť príležitosti. Z výsledkov je možné zistiť akým smerom sa má organizácie vybrať a akú stratégiu zvoliť. Ide o stratégiu ofenzívnu, defenzívnu, stratégiu spojenectva alebo stratégiu únik/likvidácie.

V nasledujúcej tabuľke sú rozpísané silné a slabé stránky destinácie Severovýchod Slovenka a taktiež príležitosti a hrozby destinácie, ktoré sú následne ohodnotené a bol im pridelený koeficient podľa dôležitosti. Nižšie sa taktiež nachádza graf opisujúci stav tabuľky, vývoj SWOT analýzy a smer, ktorým by sa mala destinácia uberať a akú stratégiu si zvoliť

Tabuľka 6 SWOT analýza (vlastné spracovanie)

Silné stránky - S			Slabé stránky - W		
Strategická poloha	2,5	0,05	Logistika v regióne	-3,5	0,15
Kultúrne, historické a prírodné bohatstvo	4,5	0,15	Nízka modernizácia	-1,5	0,10
Potenciál pre ďalší rozvoj CR, turizmu a služieb s tým súvisiacich	3,5	0,10	Absencia spolupráce subjektov CR	-2,0	0,13
Regionálne organizácie CR	2,5	0,10	Nízky počet podujatí a festivalov	-4,0	0,14
Rozmanitý terén	4,0	0,07	Nedostatočná infraštruktúra CR	-3,5	0,06
Vysoké Tatry	4,0	0,13	Nedostatočný medzinárodný marketing Slovenska	-4,0	0,12
UNESCO pamiatky	3,0	0,06	Doprava z iných krajín	-3,5	0,07
Bezpečná destinácia	1,5	0,14	Zlá povest' Východného Slovenska	-3,0	0,10
Zimné i letné strediská	3,0	0,11	Nedostatok pracovnej sily	-3,0	0,05
Využitie voľného času pre všetky vekové skupiny	3,0	0,09	Slabá podpora štátu	-2,5	0,08
	3,19			-3,08	

Príležitosti – O			Hrozby - T		
Vytvorenie podmienok pre podporu zamestnanosti	2,5	0,14	Vojna za hranicami kraja	-4,0	0,20
Sprievodcovské (online) služby a informačné centrá	2,5	0,10	Odliv turistov do susedných regiónov	-3,5	0,16
Letisko Poprad	3,0	0,12	Cenová konkurencia susediacich krajín	-2,5	0,12
Využitie skanzenov na rekreačné ubytovanie	2,0	0,07	Absencia noriem pre podnikanie a kontrolu kvality služieb v CR	-1,5	0,07
Rozšírenie ponuky rekreácie	4,5	0,20	Ničenie historických a prírodných pamiatok	-1,0	0,15
Ucelená regionálna karta	1,5	0,10	Politická nestabilita	-1,0	0,10
Rozvoj Eko turizmu	3,5	0,12	Prírodné katastrofy	-1,0	0,05
Vytvorenie nových podujatí	4,0	0,15	Odliv pracovnej sily	-2,5	0,15
	3,17			-2,44	

Graf 4 SWOT analýza (vlastné spracovanie)

Zhodnotenie SWOT analýzy

Medzi najsilnejšie stránky destinácie môžeme radiť jej kultúrne, historické a prírodné bohatstvo, rozmanitý terén a hlavne oblasť Vysokých Tatier a veľký potenciál pre rozvoj cestovného ruchu v Prešovskom samosprávnom kraji. K slabým stránkam destinácie určite patrí Logistika v regióne, nedostatočný medzinárodný marketing Slovenska ako takého a nedostatočná infraštruktúra cestovného ruchu a jej centralizácia do západnej časti destinácie.

Medzi potenciálne príležitosti v kraji sa radí rozšírenie ponuky rekreácie, vytvorenie nových podujatí, čo by prilákalo nových turistov do destinácie a taktiež napríklad vytvorenie celistvej regionálnej karty Severovýchodu Slovenska. K hrozbám destinácie môžeme momentálne priradiť jej lokáciu, keďže destinácia sa nachádza na východe krajiny, ktorý trpí odlivom pracovnej sily, nedostatočnou podporou štátu, menšími zemetraseniami a hlavne vojnovými konfliktami za hranicami destinácie.

Z našej SWOT analýzy je viditeľné, že destinácia by sa aj napriek viditeľným hrozbám mala riadiť stratégiou ofenzívy. Po spočítaní vynásobených hodnôt jednotlivých položiek analýzy s ich koeficientom nám vyšli v analýze štyri čísla, ktoré po nanesení na graf ukázali aké veľké sú slabé/silné stránky destinácie a príležitosti/hrozby destinácie a z toho sme zistili akým smerom by sa mala destinácia uberať.

Útočné stratégie sa používajú na získanie maximálneho zisku z priaznivej vonkajšej situácie. Je to ideálny stav pre každú spoločnosť. Destinácia má dostatok kapacít a silných stránok, aby čo najviac využila príležitosti, ktoré sa objavajú.

Príležitosti, ktorým by sa mala destinácia najviac venovať je rozšírenie ponuky cestovného ruchu a taktiež rozvoj materiálno-technickej základne na východe destinácie, čo by vytvorilo lepšie podmienky pre zamestnanosť v destinácii ale taktiež prilákalo viac turistov do destinácie. Medzi príležitosti patrí isto prepojenie oblastných organizácií, ich spojenie by totižto malo za následok lepšie podmienky pre marketing i medzinárodnú propagáciu destinácie ako celku.

Ďalšou príležitosťou je vytvorenie udržateľnej destinácie a podpora ekoturizmu v oblasti. Jednou z možností ako to dosiahnuť je možno aj vytvorenie udržateľného podujatia, ktoré by bolo zamerané oboznámenie verejnosti, čo to udržateľnosť je, ako byť viac ekologický a to všetko spojiť s prezentáciou regionálnych producentov výrobkov a hudobnými vystúpeniami aby za spojila to dobré s užitočným.

6 HODNOTENIE KOČR SEVEROVÝCHOD SLOVENSKA

Podstatou tejto kapitoly je štandardizovaný rozhovor s členom krajskej organizácie Severovýchod Slovenska. Rozhovor má za úlohu niečo konkrétne zistiť, a to čo najrýchlejšie a najpresnejšie aké predpoklady pre rozvoj udržateľného cestovného ruchu má destinácia Severovýchod Slovenska. Osobné rozhovory sú stále považované za najlepšie v primárnom zbere informácií. Medzi výhody osobného rozhovoru patrí lepšie vysvetlenie, kedy respondentovi otázku priblížite prednejšie a lepšie porozumiete aj odpovede. Výsledky povedú k zdôrazneniu predností ale i nedostatkov destinácie, ktoré treba buď vylepšiť alebo v opačnom prípade odstrániť.

6.1 Krajská organizácia cestovného ruchu Severovýchod Slovenska

CzechTourism (2023) uvádza, že destinačná spolupráca má tieto poslania a tieto hlavné úlohy: Kontinuálne zlepšovanie infraštruktúry cestovného ruchu, vytváranie nových pracovných miest, rozvoj podnikateľského prostredia v regiónoch, zvyšovanie prestíže destinácií, zlepšovanie kvality života miestnych obyvateľov, rozvoj udržateľného turizmu v destináciách a iné. Janeček (2013) opísal, že existujú tri hlavné skupiny organizácií, ktoré boli založené prevažne:

- súkromnými subjektmi – napr. OOCR Horný Zemplín a pod.
- mestami – napr. Destinačný manažment Bratislava
- krajom – napr. KOČR Severovýchod Slovenska (Janeček, 2013).

Organizácia Severovýchod Slovenska bola založená v zmysle zákona č. 91/2010 Z. z. o podpore cestovného ruchu. Zakladateľom je Prešovský samosprávny kraj spolu s oblastnými organizáciami cestovného ruchu.

Cieľom organizácie je zvýšiť návštevnosť destinácie Severovýchod Slovenska prostredníctvom aktívnej spolupráce členov OOCR a ďalších subjektov v cestovnom ruchu, skvalitňovaním marketingu, vzdelávania, propagácie, rozširovaním produktov a služieb. Hlavným účelom krajskej organizácie je podpora cestovného ruchu na území svojich členov, aktívne vytvára podmienky a realizuje aktivity zamerané na rozvoj cestovného ruchu na území svojich členov a chráni záujmy svojich členov.

Medzi najhlavnejšie činnosti organizácie patrí:

- podpora a vytváranie podmienok na rozvoj cestovného ruchu na území Prešovského samosprávneho kraja
- tvorba a realizácia marketingu a propagácie cestovného ruchu
- podpora kultúrneho, spoločenského a športového života a zachovanie prírodného a kultúrneho dedičstva
- organizovanie podujatí pre obyvateľov a návštevníkov

Medzi najznámejšie kampane organizácie patrí:

- Fotografická súťaž „Chod’ a fot’“
- „Zimná výzva“ opakujúca sa každý rok s iným heslom
- Dovolenka na „bajku“
- „Objavuj hrady v Prešovskom kraji“
- Legendárium – Denník dobrodruha a iné

Krajská organizácia CR Severovýchod Slovenska sídli v meste Prešov a na jej čele je predseda, pod ním pracuje výkonný riaditeľ, traja PR/marketing manažéri a traja samostatní referenti, z toho jeden z nich sa zaoberá priamo pútnickým cestovným ruchom.

Organizácia má svoj vlastný web, na ktorom sa zameriava na tvorbu obsahu a najmä propagáciu rôznych oblastí, tipov na výlety a podujatí. Za mesiac marec 2024 mala stránka okolo 31 tisíc zahliadnutí a jej bounce rate(počet prezretí jednej stránky a opustenie webu) je 78%, čo je veľmi vysoké percento. Ľudia najčastejšie vyhľadávajú stránku za účelom nájdenia miesta na výlet. Okrem toho má aj sociálne siete ako Facebook a Instagram, kde ma niečo vyše 2000 sledovateľov a v priemere 30 like na príspevkoch, čo je málo ale v porovnaní s inými OOCR takmer rovnaké. Má taktiež e-shop, kde je možné si zakúpiť rôzne propagačné materiály, cestovné knihy, mapy a kalendáre. (Similarweb 2024)

6.2 Osobný rozhovor

Poslednou časťou praktickej časti diplomovej práce je vlastný výskum realizovaný osobným rozhovorom. Vo výskume ide o zistenie postavenia destinácie Severovýchod Slovenska, čo sa týka udržateľnosti v cestovnom ruchu a taktiež zistenie, aký má organizácia ako spoluorganizátor projektov v Prešovskom názor na udržateľnosť destinácie a projektov.

Výskum bol zhotovený pomocou osobného rozhovoru s výkonným riaditeľom Krajskej organizácie cestovného ruchu so sídlom v Prešove, pánom Mgr. Martinom Janoškom, kde bolo spytovanému položených pár otázok ohľadom destinácie Severovýchod Slovenska a udržateľnosti v destinácii ako aj otázky ohľadom projektov, na ktoré odpovedal.

Celý rozhovor je uvedený v prílohe 1, avšak z rozhovoru vyplynulo pár podstatných vecí:

- KOČR za najväčšie výzvy považuje chýbajúce inomingové cestovné kancelárie, ktoré by robili aktívny cestovný ruch
- Ďalším problémom je, že 90% infraštruktúry je situovaných v preplnených lokalitách
- Za najlepší nástroj na povzbudenie ľudí aby cestovali a zároveň sa správajú udržateľne, považuje sociálne siete
- Za dôležité považuje budovanie podpornej infraštruktúry a nie vytváranie novej, ktorá by narúšala územie.
- Hlavným nástrojom KOČR je vytváranie kampaní, ktoré ťahajú turistov do prírody a udržateľnosť je neodmysliteľnou súčasťou.
- Do budúcnosti je dôležité aktívne propagovať kraj nie len v rámci Slovenska ale aj v priľahlých krajinách, najmä destinácie ako Severovýchod Slovenska, ktoré sú odkázané na cestovný ruch
- Politická situácia má veľký vplyv na destináciu, negatívny čo sa týka vojny na Ukrajine a pozitívny pokiaľ ide o nové Ministerstvo cestovného ruchu a športu
- Za najlepšiu v kraji riaditeľ KOČR považuje cyklistiku, pretože viete prejsť 90% kraja a na cyklistiku sú taktiež viazané rôzne služby, ubytovacie, gastro, požičovne a servisy.
- Existuje veľký potenciál v spolupráci samospráv miest a obcí, podujatia dokážu pritiahnúť obrovské množstvo ľudí ale treba vytvárať stále nové podujatia.
- Organizácia je financovaná viac-menej z 3 zdrojov – členský príspevok PSK, členské príspevky členov KOČR a dotácia z ministerstva dopravy alebo nového Ministerstva cestovného
- Organizácie si zostavuje plán aktivít a rozpočet na každý rok a máme ho rozriedený na oblasti marketingu, tvorby produktov a podujatí a podpora tvorby infraštruktúry.

7 ZHRNUTIE ANALYTICKEJ ČASTI

Destinácia Severovýchod Slovenska sa nachádza v oblasti, ktorá je charakterizovaná rozmanitým terénom, kde sa vyskytujú vysoké hory i nížiny, čo poskytuje skvelý predpoklad pre zimnú i letnú turistiku a športy. K najnavštevovanejším oblastiam patria región Vysoké Tatry a okresy Bardejov, Kežmarok, Prešov a Stará Ľubovňa. .

Z pohľadu selektívnych faktorov je destinácia v nie tak dobrom stave, čo sa týka demografie. Počet obyvateľov Prešovského samosprávneho kraja je z roka na rok nižší, avšak starnúce obyvateľstvo ubúda, zvýšila sa natalita, väčšina obyvateľstva je v produktívnom veku, čo je skvelým základom pre rozvoj cestovného ruchu pre rodiny s deťmi ale aj pracujúcich, ktorí potrebujú víkendový oddych.

Základňa cestovného ruchu je zväčša orientovaná na západ a sever destinácie, kde je vybudovaných najviac zariadení cestovného ruchu. Veľký potenciál má letisko pri meste Poprad, ktorého vývin by destinácii značne pomohol.

Zo SWOT analýzy vyplýva, že medzi silné stránky destinácie patrí najmä jej prírodné a kultúrne dedičstvo a medzi slabé hlavne doprava v destinácii a nedostatočný marketing. Medzi potenciálne príležitosti v kraji sa radí rozšírenie ponuky rekreácie, vytvorenie nových podujatí a k hrozbám isto momentálne patrí umiestnenie destinácie blízko hraníc NATO, odliv pracovnej sily na západ a nedostatočná pomoc zo strany štátu. Analýza teda naznačuje, že destinácia by si k svojmu rozvoju mala zvoliť ofenzívnu stratégiu a využiť svoje silné stránky k naplneniu príležitostí.

V osobnom rozhovore bolo zhodnotené, že destinácia je v dobrom stave a vedenie je optimistické, čo sa týka výhľadov do budúcnosti. Organizácia si je vedomá toho, že podpora menej známych lokalít je nutná a nové udržateľné podujatie by privítala, avšak na to celé je potrebná väčšia podpora od štátu ako aj väčšia participácia menších samospráv a hlavne vytvorenie udržateľných produktov a ich väčšia propagácia aj mimo územie Slovenska.

Po zohľadnení všetkých týchto výsledkov sa dospelo k záveru, že destinácia sa ma riadiť ofenzívnou stratégiou a vytvárať nové udržateľné produkty, ktoré by podporili rozvoj v destinácii a prilákali nových turistov. Práve preto bude v projektovej časti vytvorený produkt udržateľného cestovného ruchu zameraný na zviditeľnenie destinácie ale zároveň bude niesť všetky prvky udržateľnosti a bude mať zábavno-vzdelávací charakter.

8 PROJEKT UDRŽATEĽNÉHO CESTOVNÉHO RUCHU V REGIÓNE SEVEROVÝCHOD SLOVENSKA

Názov projektu: Kraj Unikátov

Typ projektu: Podujatie

Hlavný organizátor: Krajská organizácia cestovného ruchu Severovýchod Slovenska

Uskutočnenie podujatia: 31.08.2024

Dĺžka podujatia: 1 deň

Cieľová skupina: Rodiny s deťmi

Priaznivci ekológie a udržateľnosti

Vekové kategórie do 69 rokov

Priaznivci domácej výroby a kultúry

Miesto konania pre rok 2024: Jazdecký areál v meste Prešov

Opakovanie: Ročne

Motív podujatia: Udržateľnosť

Logo podujatia:

Obrázok 10 Logo podujatia Kraj unikátov (vlastné spracovanie)

8.1 Vízia a cieľ projektu

V súčasnej dobe sa v destinácii Severovýchod Slovenska neusporiadáva žiadne podujatie, ktoré by bolo organizované pre obyvateľov celého Prešovského kraja. Kraj sa v rámci udržateľnosti sústreďuje skôr na vytváranie a propagovanie cyklotrás.

Vytvorenie podujatia ako je Kraj unikátov by bolo pre destináciu niečo úplne nové. Hlavnou témou podujatia je udržateľnosť, ktorá v podujatí nemá byť až tak veľmi cítiť ale predsa tam bude. Ide o vzdelávací nenútený projekt, pri ktorom sa ľudia môžu dozvedieť viac o udržateľnom správaní sa ale taktiež sa popri všetkom dozvedieť viac o mieste kde žijú, čo tento unikátny kraj ponúka a ako sa o tento kraj starať aby v budúcnosti len prosperoval.

Podujatie okrem toho, že bude ľudí vzdelávať a zabávať, bude disponovať všetkými prvkami udržateľnosti ako takej, či už ide o ekologické triedenie odpadu, čo najudržateľnejšie financovanie projektu ale aj sociálne spájanie národnostných menšín, ktorých je v kraji hojne.

Vytvorenie projektu je tak prvým krokom k zvýšeniu povedomia o udržateľnosti v destinácií ale taktiež o destinácii samotnej, keďže pojem "Sustainable" je v novodobom svete uznávaný a podujatia ako také majú veľkú popularitu. Účelom projektu je prepojenie všetkých oblastí cestovného ruchu, ktoré sa v destinácii Severovýchod Slovenska nachádzajú.

Súčasťou podujatia bude aj súťaž o najlepšie lokálne výrobky a ich degustácia v rôznych stánkoch, čo má za cieľ ich zviditeľnenie a upozornenie na to, že množstvo výrobkov, ktoré lokálne podnikateľské subjekty nakupujú, sú ľahko dostupné aj v destinácii Severovýchod Slovenska.

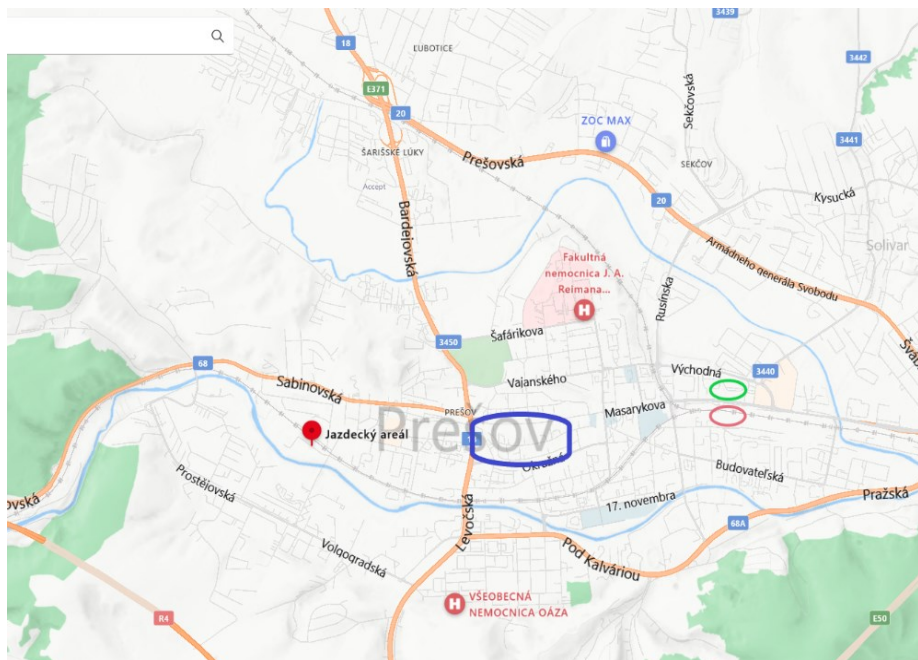
Víziou tohto projektu je prispieť k rozvoji trvalo udržateľného cestovného ruchu v destinácii Severovýchod Slovenska, zvýšenie návštevnosti v destinácií, keďže projekt nie je len pre miestne obyvateľstvo, a tým ďalej rozvíjať cestovný ruch ako taký. Trvalá udržateľnosť bola vždy jednou z dominantných tém podujatí. Teraz je čas, aby organizácia zohrala väčšiu úlohu pri dosahovaní globálnych cieľov trvalo udržateľného rozvoja. Aby sa minimalizovali dopady na životné prostredie, je potrebné sa presúvať smerom k ekologickejším postupom a zmysluplným partnerstvám.

8.2 Projektové riešenie

Požiadavky:

- Podujatie šetrné k životnému prostrediu
- Splnenie podmienok udržateľného rozvoja
- Minimálna uhlíková stopa pri cestovaní na podujatie
- Podporenie spolupráce podnikateľských subjektov na minimalizovanie nákladov spojených s projektom
- Zábava spojená so vzdelávaním

Miesto konania podujatia sa nachádza v meste Prešov, ktoré je pokladané za centrum Prešovského samosprávneho kraja, takže aj destinácie Severovýchod Slovenska. Epicentrom podujatia je takzvaný jazdecký areál v Prešove. Je to miesto nachádzajúce sa pri Jazdeckom areáli, koná sa tam taktiež napríklad Prešovský pivný festival.

Obrázok 11 Mapa mesta Prešov (googlemaps.com, 2024)

- Centrum mesta Prešov
- Autobusová stanica
- Železničná stanica

Areál je vzdialený cca 30 minút pešej chôdze od centra mesta a cca 50 minút pešej chôdze od autobusovej a vlakovej stanice. Nachádza sa v pomerne tichej lokalite, kde by nemal spôsobovať veľký ruch a spôsobovať tým nejaké rušenie miestneho obyvateľstva.

Obrázok 12 Mapa areálu (googlemaps.com, 2024)

- Hlavné pódium
- Iné stánky
- Stánky s lokálnou produkciou

Miesto podujatia je rozdelené na 3 časti, ako je možné vidieť na obrázku 12 Červenou farbou je vyznačené miesto, kde sa bude nachádzať hlavné pódium, na ktorom budú vystupovať kapely, DJ, folklórne súbory, miestni umelci. Konat' sa tu môže aj módna prehliadka, ktorá bude prezentovať udržateľné recyklované modely.

Na tomto hlavnom pódiu sa taktiež budú vyhlasovať výsledky prebiehajúcich súťaží. Priamo pod pódiom bude priestor na státie a pár metrov ďalej budú stoly s lavicami, ktoré budú k dispozícii návštevníkom.

Žltou farbou je označená časť, kde sa budú nachádzať stánky s lokálnou výrobou a produkciou, stánky sa nachádzajú aj na úzkej ulici smerujúcej na miesto podujatia, kde je aleja stromov, čo poskytuje skvelé útočisko pred slnkom.

V tretej časti, ktorá je vyznačená modrou farbou, bude postavený hlavný stan na prednášky, menšie stánky s workshopmi a prezentačné stánky oblastných organizácií a škôl. Táto časť je mierne oddelená od hlavného pódia aby prezentácie neboli rušené hlasnou hudbou. Hlavný stan bude postavený pár dni vopred aby sa predišlo náhlemu zlyhaniu, zostavenie iných stánkov bude naplánované na deň pred konaním podujatia.

Miesto podujatia je opísané ako miesto za rok 2024 preto, lebo cieľom tohto projektu je udržateľnosť a tým je nutné zabezpečiť opakovanie sa tohto projektu po úspešnom prvom ročníku. Podujatie by sa opakovalo každý rok v inom mieste, inom okrese, inej destinácii cestovného ruchu, ktorá by bola zvolená po úvahe konateľov podujatia. Zmena miesta podujatia má vyvolať záujem o poznanie aj iných miest, pričom by každý rok na podujatí prezentovali najmä súbory a menej známi interpreti z danej lokality. V praxi by to teda znamenalo, že tento rok sa podujatie bude konať v meste Prešov a v roku 2025 by sa konalo napríklad v meste Vranov nad Topľou. Mestá by sa avšak museli o spoluorganizovanie takéhoto podujatia zaujímať a uchádzať.

Čo sa týka dopravy na podujatie, cieľom je mať uhlíkovú stopu čo najmenšiu. V našom záujme je aby návštevníci pricestovali na miesto konania najmä verejnou dopravou a necestovali autami. K dispozícii bude posilnená autobusová doprava, vlaková doprava i hromadná mestská doprava v meste Prešov a to hlavne linky smerujúce na Sídliisko 3, kde sa Jazdecký areál nachádza.

Podujatie má za úlohu spojiť zábavu so vzdelaním a práve preto, sa v areáli budú nachádzať stánky nie len s jedlom a pitím ale aj zaujímavými workshopmi na podporu dobrej veci.

Udržateľná stránka podujatia a udržateľné podmienky podujatia budú bližšie špecifikované v kapitole Udržateľnosť podujatia, kde sú opísané možné praktiky využiteľné na podujatí.

8.3 Propagácia projektu

Základom úspechu podujatia je efektívna komunikácia, zdieľanie toho, čo vieme, a stimulácia vhodných opatrení. Trh podujatí je veľmi preplnený mnohými konkurenčnými požiadavkami na čas a peniaze zákazníkov. Preto je dôležité zabezpečiť, aby si projekt vytvoril a udržal pozitívny a vysokoprofilový imidž. Kľúčový prvok celkového plánovania komunikácie udalosti by mal súvisieť s ambíciami environmentálnej udržateľnosti.

Dôležité je poznať komu chceme podujatie komunikovať. Pochopenie individuálnych rolí a ich motívácií pomôže zabezpečiť úspešnú komunikáciu predovšetkým s:

- Účastníkmi
- Zamestnancami
- Dobrovoľníkmi
- Dodávateľmi

Marketingové materiály a letáky, ako sú brožúry, letáky a bannery môžu na podujatiach spôsobiť veľa odpadu. Pre zníženie vplyvu projektu na životné prostredie, je potrebné zvážiť použitie ekologických marketingových materiálov, ako je recyklovaný papier, biologicky rozložiteľné materiály alebo digitálne reklamy, ktoré využívajú menej prírodných zdrojov a vytvárajú menej odpadu ako tradičný papier. Biologicky odbúrateľné materiály vrátane plastov na báze kukuričného možno rozložiť prírodnými procesmi, čím sa zníži množstvo odpadu a minimalizuje sa dopad na životné prostredie.

Namiesto rozdávania brožúr a letákov bude vytvorený aj QR kód pre všetky digitálne stránky s informáciami o podujatí, čo tiež umožňuje sledovať údaje o tom, kto čo stiahol a ku ktorému materiálu sa pristupovalo viac ako k iným. QR kód sa bude zobrazovať aj na digitálnych reklamách v centrách miest. Má sa za to, že propagácia samotného QR kódu vyvolávala zvedavosť a sprístupnenie informácii na jednom mieste je veľká výhoda

Veľmi podstatná je propagácia udržateľného podujatia prostredníctvom rôznych kanálov, ako sú webové stránky oblastných organizácií, miestnych skupín, spravodajstva, sociálne siete organizácií cestovného ruchu ale aj sociálne siete spravodajských kanálov ako napríklad Refresher či StartItUp a v prípade mladších generácií by mohlo byť veľmi prospešné aj využitie influencer marketingu.

Pozitívne slovo z úst znamená vysoká kvalitu a šetrnosť k životnému prostrediu. Vhodným nástrojom je influencer marketing. V dnešnej dobe majú sociálne siete a influenceri veľkú

váhu v tvorení si názorov. Výber vhodných influencerov či známych osobností, ktoré možno pochádzajú z Prešovského kraja, hoc tu už nežijú alebo influencerov, ktorí sa venujú udržateľnosti, by mohol zabezpečiť dobrú reklamu pre podujatie.

Obrázok 13 Propagačné letáky (vlastné spracovanie)

Na obrázkoch a prílohe 2 sú spracované propagačné brožúry pre podujatie Kraj Unikátov.

Nie je dôležitá len propagácia podujatia pred jeho začatím ale taktiež samotná propagácia na mieste, ktorá by mohla dostať podujatie a heslo podujatia do povedomia. Hlavným cieľom by bolo ukázanie účastníkom, že propagačné materiály sa dajú vyrobiť a prezentovať inak a dosiahnuť tak, že ľudia prídu aj na ďalšie ročníky podujatia.

Išlo by napríklad o predaj hrnčekov, či pohárov a pohárov na krk s logom, ktoré by boli následne použité pri degustácií a to by malo za následok redukciu odpadu. Takto by boli predávané rôzne udržateľné produkty s logom, ako tašky, do ktorých môžu nakupovať produkty alebo trička so sloganom. Tieto produkty by si následne mohli skrásiť v dielni v stane.

Je dobré zvážiť vytvorenie aplikácie úplne na mieru pre podujatie Kraj unikátov. Pri propagácii podujatia budú ľudia vyzvaní, aby si stiahli aplikáciu, v ktorej nájdu všetko, čo potrebujú, vrátane aktuálneho harmonogramu podujatí, trasy na miesto konania, časy posilnených spojov alebo aj podrobností o prednášajúcich – všetky informácie, o ktorých si myslím, že by účastníci mohli potrebovať. Vytvorenie aplikácie avšak môže natiahnuť rozpočet, tak jej vytvorenie bude na posúdení komisie pre schvaľovanie rozpočtu. Existujú aj aplikácie, ktoré sa môžu stiahnuť a prispôbiť pre konkrétnu udalosť.

8.4 Harmonogram

Tabuľka 7 Harmonogram podujatia (vlastné spracovanie)

Stanovisko	Čas	Aktivita
Jazdecký areál Trhy a stánky	8:00-20:00	Ochutnávka a predaj regionálnych potravín
	9:00-18:00	Prezentácia regiónov v stánkoch OOCR
	8:00-18:00	Káva na bajku
	8:00-18:00	Ďalšie regionálne stánky
	9:00-18:00	SWAP stánok
	9:00-18:00	Propagačný stánok
	9:00-18:00	Handmade stánky
	9:00-18:00	Káva z kraja
Stan	9:30-10:15	TANAP o ochrane prírody
	11:00-12:00	Cestovateľská prednáška
	15:00-16:00	Prednáška o udržateľnosti
Jazdecký areál	8:00-18:00	Hravé triedenie odpadu
	8:00-18:00	DIY stánok
	8:00-18:00	Darovanie krvi
	8:00-18:00	Second chance
	8:00-18:00	Červený kríž
	8:00-18:00	Staré remeslá
	8:00-18:00	Dopravné ihrisko
	8:00-18:00	Prezentácia stredných škôl

	8:00-18:00	Prezentácia miest. spolkov
	8:00-18:00	Výstava znečisteného prostredia
Jazdecký areál Hlavné pódium	9:00-9:50	Detské folklórne súbory z rôznych regiónov
	10:00-10:15	Zahájenie podujatia
	10:20-11:15	Goralské spevy
	11:20-12:00	Ľudový zabávač
	12:05-12:30	Pripomenutie ponuky stánkov
	12:35-12:55	Mladé talenty z kraja
	13:00-13:45	Vyhlásenie výsledkov top krajských výrobkov
	14:00-14:50	Skupina 1
	15:20-16:20	Skupina 2
	17:00-17:50	Skupina 3
	18:20-19:20	Skupina 4
	20:00-21:00	TOP skupina
	21:00-22:00	DJ

Stanovisko	Čas	Aktivita
Krajské múzeum Prešov	9:00-16:00	Výstava Príroda kraja
Hvezdáreň	8:00-16:00	Vstup zdarma
Múzeum Hanušovce n/T	9:00-16:00	Vstup zdarma
Múzeum Humenné	9:00-16:00	Vstup zdarma
Múzeum A. Warhola	9:00-16:00	Vstup zdarma
Kaštieľ Stropkov	9:00-16:00	Vstup zdarma

8.5 Možnosti financovania

Možné financovanie projektu je rozdelené na 4 časti.

Prvá možnosť financovania je príjem Krajskej organizácie cestovného ruchu Severovýchod Slovenska. Organizácia je financovaná viac-menej z 3 zdrojov – členský príspevok Prešovského samosprávneho kraja, členské príspevky členov -oblastných organizácií cestovného ruchu a dotácia z Ministerstva dopravy alebo nového Ministerstva cestovného ruchu a športu, ako sme sa dozvedeli v rozhovore s riaditeľom KOČR Severovýchod Slovenska.

V rozpočte Prešovského samosprávneho kraja pre rok 2024-2026 bolo vyčlenených v programe 002 Rozvoj kraja vyše 15 miliónov eur. V rámci realizácie programu 002 PSK financuje a zabezpečuje podprogramy: Strategické dokumenty a územné plánovanie, Regionálny rozvoj, Rozvoj cestovného ruchu, Integrovaný regionálny operačný program SO/RO, Rozvoj cezhraničnej spolupráce a iné projekty.

Finančné prostriedky programu 006 Kultúra, kde bolo vyčlenených vyše 17 miliónov eur, predstavujú plánované bežné výdavky určené na zabezpečenie prevádzky a činnosti kultúrnych zariadení, na zabezpečenie podujatí organizovaných pod záštitou predsedu PSK, t.j. koordináciu kultúrnej, finančnej, organizačnej, mediálnej a protokolárnej zložky organizácie podujatí, na zabezpečenie financovania a spolufinancovania projektov.

Prešovský samosprávny kraj poskytuje aj rôzne dotácie. Pre rok 2024 to je napríklad:

1) Výzva predsedu PSK

- Program 2 Kultúra
- Program 5 Podpora životného prostredia a rozvoj environmentálneho povedomia

V tejto výzve je možné žiadať a získať sumu od 500€ až do 5000€.

2) Výzva poslancov PSK

- Program 2 Kultúra
- Program 5 Podpora životného prostredia a rozvoj environmentálneho povedomia

Aj v tejto výzve je možné žiadať a získať sumu od 500€ až do 5000€.

Ďalším možným prípadom financovania sú ministerstvá Slovenskej republiky. Ide hlavne o podporu minulého Ministerstva Dopravy alebo súčasného Ministerstva cestovného ruchu a športu. Problémom avšak je že terajšie ministerstvo sa chce podieľať najmä na rozvoji športu a nie cestovného ruchu. Podľa zákona č. 91/2010 Z. z. o podpore cestovného ruchu § 29 zákona avšak možno dotáciu poskytnúť na tvorbu a podporu udržateľných produktov cestovného ruchu, čo je presne náš cieľ.

Tabuľka 8 Zdroje Financovania (vlastné spracovania)

	Spolu	Žiadané
Kapitálové výdavky na projekty PSK na rok 2024	4 757 956€	10 000€
Dotácia predsedu PSK	5 000 €	3 000€
Grant z ministerstva	232 037€	6 000€

Dotácie a rôzne iné príspevky je možné získať aj z Európskej únie. Ide najmä o:

1) EU CREATIVE EUROPE FUND

Táto dotácia investuje do akcií, ktoré posilňujú kultúrnu rozmanitosť a reaguje na potreby a výzvy kultúrnych a kreatívnych sektorov.

Hlavnými cieľmi programu sú chrániť, rozvíjať a podporovať európsku kultúrnu a jazykovú rozmanitosť a dedičstvo a zvýšiť konkurencieschopnosť a ekonomický potenciál

2) EUROPEAN REGIONAL DEVELOPMENT FUND

Cieľom fondu je napraviť nerovnováhu medzi regiónmi a umožniť investície do inteligentnejšej, ekologickejšej, prepojenejšej a sociálnejšej Európy, ktorá je bližšie k svojim občanom.

3) COHENSION FUND

Kohézny fond financuje programy, za ktoré zodpovedá Európska komisia a národné a regionálne orgány v členských štátoch. Správne orgány členských štátov si vyberajú, ktoré projekty budú financovať, a preberajú zodpovednosť za každodenné riadenie.

8.6 Rozpočet

Tabuľka 9 Výdavky a príjmy podujatia (vlastné spracovanie)

Výdavky			
Infraštruktúra			
	Kus	Počet kusov	Spolu
Nájom miesta			400€
Technické vybavenie - ozvučenie			240€
Prenájom krytia a montáž			1000€
Prenájom stanu			300€
Traverzy set pre montáž na javiskách vrátane stojanov do výšky 5,5m			250€
Parostroj / Dymostroj - Antari 800W			30€
Ekologické opatrenia (zdarma od Marius Pedersen)			0€
LED svetelné efekty - rôzne druhy	40€	4	160€
2 x LED Cold White / Warm White - osvetlenie			40€
Energetické zdroje			200€
Prenájom elektrocentrály JCB 220 kVA	145€	2	290€
Stolný futbal	70€	4	280€
Upravenie hier na udržateľné			200€
Stravovanie a nápoje			
Obed pre účastníkov v reštaurácii Bowling pri trati	5€	60	300€
Bagety/Sladké pre personál	2€	50	100€
Prenájom výdajníka 280W na vodu	20€	10	200€
20 litrový barel s pitnou vodou	10€	40	400€
Papierový pohár hnedý KRAFT 180 ml	0,06€	5000	300€
Tanier z cukrovej trstiny 18 cm	0,11€	5000	550€
Kompostovateľná vidlička 16,5 cm	0,13€	5000	650€
Doprava			
Posilnenie dopravy na miesto konania			700€
Marketing			
Digitálna propagácia			400€
Tlačové materiály na prírodnom papieri A6	0,053	2000	106€
Skladací silikonový pohár s karabínou a logom	0,88€	1000	880€
Štamperlík v koži na zavesenie s logom	1,50€	300	450€
Taška s logom	1,08€	600	648€
Podpora miestnych médií			200€
Tvorba a naplnenie mobilné aplikácie obsahom a optimalizácia obsahu			660€
Vystavenie aplikácie na Google Play a App Store.			160€

Personál				
	Počet	€/hod	Počet hodín	spolu
Honoráre pre účinkujúcich a prednášajúcich	13	Do 500€	1	5000€
Personál na mieste	30	4,30	14	1734€
Honorár pre dobrovoľníkov				0€
Ďalšie náklady				
Rezerva	1 682,80 (10% z celku)			
Spolu	18 510,8€			

Čo sa týka strany výdavkov, tá je rozdelená do 5 hlavných oblastí, ktoré je potrebné zabezpečiť a to:

- 1) **Infraštruktúra** – tu patria výdavky na prenájom miesta, zabezpečenie stánkov a stanov, technické vybavenie a ozvučenie. Použitie LED osvetlenia a energeticky efektívnych zariadení, ktoré spotrebujú menej energie. Udržateľné podujatie by mohlo implementovať aj rôzne ekologické opatrenia s cieľom minimalizovať svoj environmentálny dopad a podporiť ochranu životného prostredia ako zabezpečenie odpadového hospodárenia, nádoby na recyklovanie a kompost, vývoz odpadu.
- 2) **Stravovanie a nápoje** -k týmto výdavkom patria výdavky na bezodpadové opatrenia ako znovu použiteľné nádoby na nápoje a jedlo, catering pre účinkujúcich a personál a to hlavne vodné stanice ale aj iné lokálne občerstvenie.
- 3) **Doprava** – k hlavným výdavkom na dopravu patrí posilnenie spojov na miesto konania a to najmä vlakové a autobusové spoje, ako aj mestská hromadná doprava na Sídliisko 3 v meste Prešov. Na mieste je spolupráca s miestnymi dopravnými agentúrami.
- 4) **Marketing** – k výdavkom na marketing môžeme zaradiť výdavky na propagáciu podujatia a to najmä online reklama vo forme bannerov, platených príspevkov a influencer-marketingu ale aj napríklad propagačný recyklovaný papier, biologicky rozložiteľné potravinové obaly a iné. K výdavkom sa pridá aj financovanie vytvorenia aplikácie pre podujatie, ktorá nie len uľahčí organizovanie podujatia ale aj jeho propagáciu.

- 5) **Personál** – Výdavky na personál zahŕňajú honoráre pre účinkujúce kapely a súbory ako aj honorár pre personál

Strana príjmov pre udržateľné podujatie destinačnej organizácie bude závisieť od spôsobov, ako sa podarí získať financie na pokrytie nákladov podujatia. Medzi potenciálne zdroje príjmov patrí:

- 1) **Sponzorstvo a partnerstvo** - Spoločnosti, ktoré sa zaujímajú o udržateľnosť a ochranu životného prostredia, môžu poskytnúť finančnú podporu podujatia výmenou za reklamné alebo marketingové výhody. Príkladom je napríklad spoločnosť Marius Pedersen, ktorá by zabezpečila ekologický zber odpadu na podujatí ale aj jeho vývoz a následne spracovanie.
- 2) **Predaj stánkov a výstavných priestorov** - Ak na podujatí budú zúčastnené firmy alebo organizácie, môžu platiť za stánky alebo výstavné priestory, kde budú prezentovať svoje produkty alebo služby. Išlo by skôr o firmy, ktoré nie sú súčasťou podujatia ale chcú sa tam prezentovať.
- 3) **Príspevky účinkujúcich**: Niektorí účinkujúci alebo prednášajúci by mohli prispieť financiami alebo poskytnúť svoje služby bezplatne v rámci podpory udržateľného rozvoja. Práve preto, sú honoráre účinkujúcich uvedené v tak nízkych číslach a je potrebné snažiť sa o ich minimalizáciu.
- 4) **Predaj produktov a služieb na mieste** - Predaj suvenírov a propagačných materiálov ako poháre a tašky na mieste môže prispieť k príjmom podujatia. Pri predaji napríklad tašiek, ktorých nákupná cena bola 1,08€ a predajná cena predajná cena napríklad 7€, si organizátor vie pripísať 6€/kus do plusu.
- 5) **Granty a dotácie**- Organizácie zamerané na udržateľnosť alebo kultúrnu propagáciu môžu poskytnúť finančnú podporu prostredníctvom grantov alebo dotácií. Ide o firmy ako Bukoza holding a.s., Tatravagónka, LUNYS či Chemosvit, ktoré sa prezentujú ako udržateľné.

Celková strana príjmov bude teda závisieť od efektívneho využitia týchto zdrojov a schopnosti organizácie zabezpečiť dostatočné financie na uskutočnenie podujatia. Je dôležité mať jasné plány na získanie príjmov a sledovať ich počas celého procesu organizácie podujatia. Rozpočet podujatia teda nemá pevný charakter ani výsledok po odpočítaní výdavkov od príjmov, keďže tie nie sú zatiaľ pevne stanovené

8.7 Rizika

Riadenie rizika udalosti je proces identifikácie, hodnotenia a kontroly predvídateľných rizík, ktoré by mohli ovplyvniť úspech udalosti. Tieto predvídateľné riziká zahŕňajú akékoľvek incidenty alebo problémy, ktoré by mohli ovplyvniť účastníkov, dodávateľov, zamestnancov alebo samotné miesto konania. Následne sú uvedené možné riziká, ktoré by mohli ovplyvniť podujatie Kraj Unikátov.

Počasie

Počasie je jedným z najväčších rizík, ktoré sa nedá veľmi predvídať ani ovplyvniť, je iba potrebné sa na neho dobre pripraviť. Podujatie sa koná na prelome mesiacov August a September, čo sa na Slovensku považuje za celkom stabilné obdobie, čo sa týka počasia. Alternatívy mokrého počasia ako stany a prístrešky sú šikovný nápad, ale katastrofické poveternostné udalosti, ako sú nebezpečné búrky alebo požiare, môžu ovplyvniť životaschopnosť aj vnútorných podujatí.

Bezpečnosť

V prípade osobných udalostí, najmä veľkých podujatí, bezpečnostné riziká zahŕňajú terorizmus, násilie a krádeže. Na zabezpečenie podujatia je potrebná súčinnosť mestského policajného zboru, ktorý by zabezpečil správny chod podujatia a bezpečnosť. Veľmi prospešnou by bola aj bezpečnostná služba či občianska hliadka, ktorej úlohou by bolo dozeranie na podujatie a taktiež by slúžili ako výstraha, ktorá navodí dojem, že podujatie je strážené a bezpečné.

Nesplnenie plánu

Nesplnenie plánu či vízie podujatia je ďalším rizikom, ktoré by mohlo podujatie ohroziť. Pre správne fungovanie, by bolo potrebné rozdelenie plánu podujatia na isté prvky a následne premýšľať a plánovať čo robiť ak daný prvok vypadne. Riešením je dobrý time-management, aby organizátor mal dostatok času na prípravu podujatia. Ďalším riešením by mohlo byť duplikovanie pozícií. V praxi by to znamenalo, že každá pozícia v jednej sekcii by mala svojho náhradníka, ktorý nutne nemusí mať prax ale bol by vyškolený práve k jednej pozícii. Je to skvelá možnosť pre vytvorenie partnerstiev s vysokými, či strednými školami v oblasti managementu a cestovného ruchu, ktoré by týmto spôsobom získali prax pre svojich študentov a organizátori by tam znížili svoje výdavky na duplikované pozície.

Porucha zariadenia

Málokedy sa organizuje vonkajšie podujatie, ktoré si nevyžaduje nejaké elektrické vybavenie. Je potrebné zaistiť, aby miesto malo záložné generátory ale aj nosenie vlastných predlžovacích káblov či projektorov taktiež nie je nikdy zlý nápad.

Dôležité je byť v strehu pokiaľ ide o plánovanie v neočakávanom počasí, pretože sa zaoberáme aj stavaním a rozkladaním stanov. Organizátor musí mať materiálne zdroje a pracovnú silu, aby sa zaistilo, že sa všetko uskutoční tak ako má, pred začatím podujatia. Tieto stany zahŕňajú aj určité riziko. Konštrukcie, ktoré nie sú správne nainštalované, sa môžu stať nestabilnými alebo nebezpečnými a elektrické systémy môžu zlyhať. Potrebné je zhotovenie pohotovostných plánov, ako zvládnuť takéto riziko, ak sa stanú skutočnosťou, najmä ak ide o bezpečnosť ľudí. Jazdecký areál v Prešove je v lokalite obklopenej budovami a stromami, preto by nárazový vietor, nemal spôsobiť veľké problémy ako napr. na festivaloch usporadúvaných na prázdnych plochách

Lekárska pohotovosť

Môžu to byť zranenia hostí, zamestnancov, dobrovoľníkov alebo účastníkov, úpal/vyčerpanie, problémy s drogami a alkoholom, alergické reakcie a nehody. Keď sa jedlo podáva na podujatí, existuje taktiež riziko alergií, otravy jedlom alebo iných chorôb. Zváženie zdravia a bezpečnosti všetkých účastníkov podujatia je nevyhnutnou súčasťou plánu na zníženie rizika. Chráni to nielen publikum a zamestnancov, ale rovnako chráni reputáciu plánovača udalostí. Na podujatí sa preto bude nachádzať aj jednotka rýchlej záchranej služby.

Prvým krokom pri zvládaní krízy je rýchla reakcia. To znamená priznať si problém/problémy, zhodnotiť situáciu a prijať okamžité opatrenia, aby sa zabránilo eskalácii krízy, alebo aby sa minimalizoval jej dopad na udalosť. Pre tieto potreby, by bol zriadený tím, ktorý by mal na starosti len riziká podujatia. Žiadna udalosť nie je imúnna voči riziku. Ale ak sa využije plánovanie riadenia rizík udalostí na identifikáciu všetkých potenciálnych rizík a ich následné odstránenie alebo minimalizácia, môžeme si byť istí, že sme urobili všetko na vytvorenie bezpečnej a úspešnej udalosti.

Nemôžeme dovoliť aby riziko komplikácií bránilo v organizovaní krásnych vonkajších podujatí a taktiež nepredpokladať, že vonkajšie podujatie zaručene prebehne hladko.

8.8 Udržateľnosť projektu

Verejné podujatia, ako sú konferencie, stretnutia alebo festivaly, majú potenciál zanechať pozitívny odkaz pri riešení globálnych výziev udržateľnosti. Udalosti by mohli podporiť udržateľnosť implementáciou kritérií udržateľnosti. Majú možnosť preskúmať inovatívne spôsoby organizácie a mohli by slúžiť aj ako nástroj na zvyšovanie povedomia verejnosti, šírenie vedomostí a presadzovanie hodnôt v súlade s Agendou 2030 a trvalo udržateľným rozvojom. Nakoniec by mohli demonštrovať pozitívne účinky na spoločnosť, klímu a životné prostredie, a preto môžu slúžiť ako príklady osvedčených postupov, ktoré prispievajú ku globálnym cieľom udržateľnosti.

V tejto kapitole bude uvedených pár praktík udržateľnosti, ktoré by sa mohli využiť na podujatí Kraj Unikátov.

Opakovanie projektu

Po zabezpečení úspešného prvého ročníku podujatia Kraj Unikátov, by nasledovalo hlasovanie o oblasť/mesto v rámci destinácie Severovýchod Slovenska, kde by sa podujatie konalo nasledujúci rok. Opakovaním podujatia by sa zabezpečila udržateľnosť podujatia, keďže projekty udržateľného cestovného ruchu by nemali byť jednorazového charakteru. V nasledujúcich ročníkoch by sa podujatie formovalo ale hlavným cieľom by naďalej ostala udržateľnosť destinácie Severovýchod Slovenska.

Zelená doprava

Každý spôsob cestovania, či už je to autom alebo vlakom, zanecháva uhlíkovú stopu a prispieva k významnej časti celkových emisií podujatia. Rôzne spôsoby cestovania sa značne líšia svojou uhlíkovou stopou. Jedným z účinných spôsobov je podpora verejnej dopravy. Povzbudením účastníkov, aby používali autobusy, vlaky a mestskú hromadnú dopravu môžeme výrazne znížiť celkový vplyv podujatia na životné prostredie a neprispievať tak ku globálnemu otepľovaniu.

Na mieste je spolupráca s miestnymi dopravnými agentúrami a zaujímavá ponuka pre účastníkov ako zľavy alebo propagačné akcie. To nielen minimalizuje uhlíkovú stopu, ale tiež dáva podujatiu značku- zameraný na komunitu a poskytuje zosúladenie so širšími cieľmi trvalo udržateľného rozvoja. Je to obojstranne výhodné riešenie, ktoré je šetrné k životnému prostrediu a priateľské k účastníkom.

Výzdoba

V rámci zníženia nákladov, by boli do projektu zdobenia podujatia zapojené základné a stredné školy v Prešovskom kraji, ktorých úlohou by vytvorenie dekorácií z recyklovaných materiálov ako plastové tégly od jogurtov a podobne. Za najlepšiu dekoráciu by taktiež mohla byť škola či trieda odmenená ekologickými taškami s logom podujatia.

Udržateľné vodné stanice

Udržateľné vodné stanice predstavujú skvelé riešenie ako drasticky obmedziť používanie plastov na jedno použitie. Zriadením plniacich miest, kde si účastníci môžu pohodlne doplniť svoje opakovane použiteľné fľaše, sa podujatie posúvajú smerom k ekologickej zodpovednosti. Okrem evidentných environmentálnych výhod je tu aj jasná ekonomická výhoda. Navyše, znížením plastového odpadu môžu podujatia obísť aj nemalé poplatky za odpadové hospodárstvo. Prijatie trvalo udržateľných vodných staníc tak odráža nielen environmentálne povedomie, ale aj fiškálnu obozretnosť.

Udržateľné nádoby na jedlo a pitie

Dôležité je minimalizovať produkty na jedno použitie, je potrebné použiť opakovane použiteľný, recyklovateľný alebo biologicky rozložiteľný riad ako papierový alebo polystyrénový riad. Pokiaľ ide o plastové fľaše od nápojov, k dispozícii budú aj poháre k zakúpeniu s automatickým dávkovačom nápojov. Účastníkom budú poskytnuté na celom podujatí vodné stanice, z ktorých si môžu nalievať do svojich individuálnych pohárov. Nielenže je to lepšie pre životné prostredie, ale zníži to aj režijné náklady, pretože neplatíme za veľké množstvo plastových materiálov na akciu.

Kompostovacie stanice

Kompostovacie stanice drasticky znižujú množstvo odpadu a ponúkajú konkrétne riešenie pre smetné koše preplnené organickou hmotou. Stanice je potrebné strategicky umiestniť tam, kde ich môžu účastníci ľahko nájsť a použiť a podporiť účasť. V závislosti od rozsahu podujatia je pre efektívne nakladanie s odpadom dôležité aj počet a veľkosti kompostovacích staníc.

Manažment nakladania s odpadom

Bez správneho waste manažmentu nebudú všetky plány na recykláciu a kompostovanie také úspešné, ako plánované. Je potrebné sa uistiť, že nádoby na odpad sú označené a ľahko dostupné na celom mieste konania, a obsahujú označenie, ktoré je jasné a zrozumiteľné.

Ďalším prvkom udržateľného nakladania s odpadom na podujatí sú eko-žetóny.

Podľa inšpirácie pivného festivalu v Belehrade, budú na podujatí umiestnené hry a ich upravené verzie, v ktorých budú použité prázdne plechovky namiesto žetónov. Hry plechovky spracujú a pripravia ich na recykláciu. Išlo by o tradičné hry na žetóny ako stolný futbal, či iné automatové hry. O správny priebeh a používanie hier sa budú starať dobrovoľníci, ktorí na to budú riadne vyškolení.

Dobrovoľníci sa taktiež postarajú o to, ako odpad bude zlikvidovaný a návštevníkov festivalu budú informovať o správnom nakladaní s odpadkami. Po akcii, nasledujúce ráno, sa odpad z festivalu vyzdvihne a zabezpečí sa jeho správne recyklovanie. Pre túto činnosť bude nutné partnerstvo so spoločnosťou ako Marius Pedersen, ktorý sa bude spolupodieľať na správnom odpadovom manažmente, keďže ich spoločnosť sa prezentuje udržateľné a takýmto projektom často pomáhajú

Darovanie prebytočného jedla

Cieľom je darovať čokoľvek jedlé miestnej potravinovej banke alebo útulku. Nielenže sa bude poskytovať jedlo pre tých, ktorí to potrebujú, ale prispeje sa aj k zníženiu plytvania potravinami u spotrebiteľov. Ak by akýkoľvek problém zakázal darovať jedlo ľuďom v núdzi, existuje možnosť darovať zvyšky jedla alebo kuchynské zvyšky na farmu v okolí v tejto oblasti ako krmivo pre zvieratá.

Aplikácia podujatia

Aplikácia je skvelá možnosť využitia na:

- Interaktívny digitálny rozvrh a mapa areálu podujatia
- Digitálne brožúry a program
- Informácie o podujatí a účastníkoch
- Skenovanie QR kódov
- Hodnotenie podujatia
- Komunikácia (v prípade dostatku financií)
- Informácie o udržateľných podnikateľoch
- Viac jazyčné preklady obsahu pre väčší dosah aj mimo krajinu

Pomocou tejto aplikácie by sa mohol uskutočniť aj malý eko-challenge kde by účastníci museli splniť isté úlohy ako otestovanie istých výrobkov, účasť na prednáške a zdieľanie fotiek s označením konta podujatia na sociálnych sieťach a tým by sa zaradili do žrebovania o cenné výhry alebo pobyty v destinácii, ktoré by boli venované udržateľnými spoločnosťami

Udržateľná módna prehliadka

EcoFashion Show predstavuje návrhy vytvorené či už návrhármi, ktorí sa prezentujú udržateľne alebo aj študentmi dizajnu, ktorí by oblečenie vytvárali rámci vyučovania z upcyklovaného oblečenia alebo odpadových materiálov. Táto zábavná udalosť je príležitosťou zväziť vplyv módného priemyslu na životné prostredie a dozvedieť sa o udržateľných riešeniach. Modely by boli následne prezentované na hlavnom pódiu medzi vystúpeniami alebo ako celková krátka komentovaná módna prehliadka.

8.9 Zhodnotenie projektu

Projekt s názvom Kraj unikátov v réžii Krajskej organizácie cestovného ruchu Severovýchod Slovenska je úplne nové podujatie vytvorené v rámci podpory udržateľného cestovného ruchu v destinácii Severovýchod Slovenska.

Podujatie disponuje všetkými prvkami udržateľnosti

- Ekonomickým – snaha o minimalizáciu nákladov, dlhodobý opakujúci sa projekt, podpora miestnych podnikateľov, kooperácia podnikateľov v Prešovskom kraji,
- Sociálnym – spojenie všetkých regiónov v destinácii, podpora miestnych umelcov a ich zviditeľnenie, podpora miestnych organizácií a spolkov, dobročinné aktivity
- Ekologickým – zníženie dopadu na životné prostredie, minimalizácia odpadu, waste management, darovanie zvyšných potravín, snaha o zero waste, ekologická kampaň

Cieľom projektu bolo vytvorenie podujatia, pretože napriek tomu, že hudobných podujatí sa usporiada mnoho, ani jedno nie je udržateľné a nesnaží sa o správne nakladanie s odpadom

Tento projekt bude ľudí vzdelávať a zabávať zároveň. Vytvorenie projektu je tak prvým krokom k zvýšeniu povedomia o udržateľnosti v destinácii ale taktiež o destinácii samotnej.

Účelom projektu je prepojenie všetkých oblastí cestovného ruchu, ktoré sa v destinácii Severovýchod Slovenska nachádzajú a taktiež ich zviditeľnenie.

Podujatie bude trvať 1 deň a bude sa opakovať ročne. Na jeho propagáciu sa preferuje digitálna online kampaň, ktorá je omnoho udržateľnejšia ale taktiež aj tlačené ale ekologické recyklované brožúry, keďže vieme, že destinácia je ešte dosť konzervatívna.

K hlavným zdrojom financovania patrí Prešovský kraj a jeho rozpočet na financovanie projektov kultúry a aj dotácie z kraja. Financie môže poskytnúť aj Európska únia ale aj podnikatelia, ktorí nemusia nutne prispieť finančne ale svojimi službami a produktami. Výdavky podujatie smerujú najmä do oblasti prípravy technickej, propagácie, výdavky na catering a personál.

Projekt by mal spojiť celu destináciu a pomôcť jej udržateľnému rozvoju.

ZÁVER

Teoretická časť diplomovej práce pojednáva o trvalo udržateľnom cestovnom ruchu ako takom. V kapitole 1 bola podrobnejšie opísaná história trvalo udržateľného rozvoja, jeho historický vývoj, 3 piliere trvalo udržateľného rozvoja a to ekonomický, sociálny a ekologický, ktoré boli následne bližšie špecifikované. V nasledujúcej kapitole bol definovaný trvalo udržateľný rozvoj cestovného ruchu, jeho formy: vidiecky cestovný ruch, agroturistika, eko-turistika, geoturistika a soft turizmus a v neposlednej rade bol užšie rozoberaný trvalo udržateľný produkt, jeho definícia a príklady z praxe ako pivný festival v Belehrade.

Tretia kapitola v teoretickej časti diplomovej práce rozoberala dopad cestovného ruchu na prostredie životné, na ktoré má cestovný ruch najväčší vplyv, či už negatívny ako over turizmus a znečistenie prostredia dopravnými prostriedkami ale aj ľuďmi alebo pozitívny ako vytvorenie pracovných miest pre miestne obyvateľstvo. Opísaný bol taktiež dopad cestovného ruchu na kultúrne prostredie, ktoré je podstatné pri rozvoji udržateľného cestovného ruchu.

Praktická časť diplomovej práce bola rozdelená na 3 časti. V prvej časti bola spracovaná geografická analýza destinácie Severovýchod Slovenska, lokalizačné, selektívne a realizačné predpoklady pre rozvoj cestovného ruchu. Z analýzy sme zistili, že destinácia Severovýchod Slovenska poskytuje skvelý predpoklad pre zimnú i letnú turistiku a šport. Z pohľadu selektívnych faktorov je destinácia v nie tak dobrom stave, čo sa týka demografie. Počet obyvateľov klesá pre vysoký odliv obyvateľstva na západ. Základňa cestovného ruchu je zväčša orientovaná na západ a sever destinácie, kde je vybudovaných najviac zariadení cestovného ruchu. Podporou cestovného ruchu v destinácii by sa možno zabezpečilo, aby sa odliv spomalil a infraštruktúra, či už dopravná alebo ubytovacia zlepšila.

V druhej časti bola následne vykonaná SWOT analýza destinácie. Zo SWOT analýzy vyplynulo, že medzi silné stránky destinácie patrí najmä jej prírodné a kultúrne dedičstvo a medzi slabé hlavne doprava v destinácii a nedostatočný marketing, napriek tomu príležitosti prevyšujú hrozby a z toho vyplynulo, že destinácia by sa mala riadiť ofenzívnou stratégiou.

V osobnom rozhovore bolo zhodnotené, že destinácia je v dobrom stave a vedenie je optimistické, čo sa týka výhľadov do budúcnosti. Vytvorenie projektu udržateľného cestovného ruchu by vrelo privítali a organizovali.

V poslednej návrhovej časti diplomovej práce bol po zohľadnení všetkých výsledkov z praktickej časti navrhnutý a vytvorený projekt trvalo udržateľného cestovného ruchu v destinácii Severovýchod Slovenska. Účelom projektu je prepojenie všetkých oblastí cestovného ruchu, ktoré sa v destinácii Severovýchod Slovenska nachádzajú a taktiež ich zviditeľnenie. Tento projekt bude ľudí vzdelávať a zabávať.

Destinácia Severovýchod Slovenska je pre mňa, ako miestneho obyvateľa, veľmi blízka, tak ako aj téma udržateľnosti. Počas svojej praxe v oblastných organizáciách som sa venovala ekologickým kampaniam a verím, že vytvorenie tohto projektu je tak prvým krokom k zvýšeniu povedomia o udržateľnosti v destinácii samotnej a o udržateľnom cestovnom ruchu, ktorý je budúcnosťou cestovania v celom svete.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

AGARWAL, Sarika.;ISHA, Tejee.;LRAPPA, Tilaganji. *The Impact of Tourism on Local Communities: A Literature Review of Socio- Economic Factors*. Online. Harbin Gongcheng Daxue Xuebao/Journal of Harbin Engineering University. 2023. Dostupné z: 1851-1859. 10.5281/zenodo.8314700. [citované 2024-03-11]

BARDEJOV.SK. *Info*. 2024. Online. Dostupné z: <https://www.bardejov.sk/turizmus/oocr-saris-bardejov>. [citované 2024-01-10]

BETTINI, J. *Smart-destinations-quality-tourism-for-visitors-and-sustainable-development-for-residents*, 2018. Online. Dostupné z: <https://blogs.iadb.org/sostenibilidad/en/smart-destinations-quality-tourism-for-visitors-and-sustainable-development-for-residents/>. [citované 2023-09-21]

BACSI, Z. Łęcka.; TÓTH, É. *Word Heritage Sites as soft tourism destinations – their impacts on international arrivals and tourism receipts*. Online. Bulletin of Geography. Socio-economic Series, 45. 2019. Dostupné z: DOI: <http://doi.org/10.2478/bog-2019-0022>. [citované 2023-12-11]

CAGICA CARVALHO, Luisa; LURDES, Calisto; NUNO, Gustavo. *Strategic Business Models to Support Demand, Supply, and Destination Management in the Tourism and Hospitality Industry*. Online. 2019. DOI: 10.4018/978-1-5225-9936-4.[citované 2023-12-11]

DELLA LUCIA, M; GUIDICI, E. *Humanistic Management and Sustainable Tourism: Human, Social and Environmental Challenges* (1st ed.). Online. Routledge. 2021. Online. Dostupné z: <https://doi.org/10.4324/9781003108955>. [citované 2023-10-08]

EAGLETON, Terry. *Culture*. Yale University Press, 2016. ISBN 9780300218794.

EDGEELL, David L. *Managing Sustainable Tourism: A Legacy for the Future*. Third edition. London: Routledge, Taylor & Francis Group, 2020. ISBN 978-0-367-33138-2.

FERNANDES, C. Oliviera.; Olivetti, Giulia. *Planning for Sustainable Tourism Based on Green Infrastructure: A Multiscale Methodology for Revitalizing Depopulated Rural Landscapes.* Landscape Architecture: Processes and Practices Towards Sustainable Development. Online. 2022. Dostupné z: DOI: 10.5772/intechopen.91789 [citované 2024-03-10]

FLETCHER, John. *Tourism: Principles and Practice*. 5th ed. Harlow: Pearson, 2013. ISBN 9780273758273.

GEPARK MALÉ KARPATY. *O Geoparku Malé Karpaty*. Online. 2022. Dostupné z: <https://geoparkmalekarpaty.sk/>. [citované 2024-03-10]

GEPRESOVREGION. Geoportál *Prešovského kraja*. Online. 2024. Dostupné z: <https://geopresovregion.sk/home/>. [citované 2024-03-10]

GOODWIN, H. *The challenge of overtourism. Responsible tourism partnership*. Online. 2017. Dostupné z: <https://haroldgoodwin.info/wp-content/uploads/2020/08/rtpwp4overtourism012017.pdf>. [citované 2024-01-20]

HAID, M; ALBRECHT JN. *Sustainable Tourism Product Development: An Application of Product Design Concepts. Sustainability*. Online. 2021. Dostupné z: <https://doi.org/10.3390/su13147957> [citované 2024-02-07]

HOLEŠINSKÁ, Andrea. *Destinační management: umění rozvíjet destinaci*. Brno: MUNI, 2022, Manažer. ISBN 978-80-271-3218-8.

HORNYZEMPLIN.SK. *Info*. Online. 2024 Dostupné z: <https://hornyzemplin.sk/> [citované 2024-01-10]

IBĂNESCU, B.-C; STOLERIU, O.M; MUNTEANU, A; IAȚU, C. *The Impact of Tourism on Sustainable Development of Rural Areas: Evidence from Romania. Sustainability*. Online. 2018. Dostupné z: <https://doi.org/10.3390/su10103529> [citované 2024-01-15]

JANEČEK, P. *Rok 2013 a organizace destinačního managementu*. In: Trendy v podnikání. Plzeň: Západočeská univerzita. Online. 2013. Dostupné z: scholar.google.com. [citované 2024-01-15]

KEREKEŠ, Juraj. a kolektiv. *Štúdia stratégie rozvoja vidieckeho CR*. Online. Modra. NORVT. 2018. Online. Dostupné z: https://www.avv.sk/wp-content/uploads/2018/08/3.NORVT-Vidiecky_CR-agroturistika.pdf [citované 2024-01-15]

KRAZOM.CZ. *Odpovědné principy ekoturistiky tvoří budoucnost cestování*. Online. 2020. Dostupné z: <https://krazom.cz/ekoturistika/> [citované 2024-03-10]

LETTAU, M. *Performing Sustainability in West Africa: Cultural Practices and Policies for Sustainable Development*. Online. United Kingdom: Taylor & Francis, 2022. Dostupné z: DOI:10.4324/9781003261025. [citované 2023-16-10]

LAK, Azadeh. *Leveraging Agritourism in Rural Areas in Developing Countries: The Case of Iran*. Sec. Online. Urban Economics. 2022. Dostupné z: <https://doi.org/10.3389/frsc.2022.863385>. [citované 2024-03-16]

LEKOVIĆ, K; TOMIĆ, S; MARIĆ, D; ĆURČIĆ, N.V. *Cognitive Component of the Image of a Rural Tourism Destination as a Sustainable Development Potential. Sustainability*. Online. 2020. Dostupné z: <https://doi.org/10.3390/su12229413>. [citované 2023-11-25]

LUNA-NEMECIO, Josemanuel; TOBÓN, S; JUÁREZ-HERNÁNDEZ, Luis Gribran. *Sustainability-based on socioformation and complex thought or sustainable social*

development. Resources, Environment and Sustainability. Online. 2020. Dostupné z: doi:<https://doi.org/10.1016/j.resenv.2020.100007>. [citované 2024-01-15]

MASON, P; AUGUSTYN, M; SEAKHOA-KING, A. *Tourism destination quality and the UN Sustainable Development Goals: Tourism Agenda 2030*, *Tourism Review*, Vol. 78 No.2. Online. 2023. Dostupné z: <https://doi.org/10.1108/TR-05-2022-0259> [citované 2024-01-11]

MENSAH, Justice; RICART CASADEVALL, Sandra. *Sustainable development: Meaning, history, principles, pillars, and implications for human action*: Online. Literature review, *Cogent Social Sciences*. 2019. Dostupné z: DOI: 10.1080/23311886.2019.1653531 [citované 2023-11-20]

MURPHY, Kevin. *The Social Pillar of Sustainable Development A literature review The Social Pillar of Sustainable Development*. Online. The ITB Journal The ITB Journal.2014. Dostupné z: doi:<https://doi.org/10.21427/D7PX60>. [citované 2024-01-02]

NASSOS, George P.;AVLONAS, Nikos. *Practical Sustainability Strategies: How to Gain a Competitive Advantage, Second Edition*. Online. John Wiley & Sons, Inc. 2020. Dostupné z: www.wiley.com/go/Nassos/PracticalSustainabilityStrategies_2e [citované 2024-03-10]

OTHMAN, N. *Balancing development and sustainability in tourism destinations: proceedings of the Tourism Outlook Conference 2015*. Online. Singapore: Springer. 2017. ISBN:978-981-10-1716-2. [citované 2024-01-02]

REGIONSARIS.SK. *Info*. Online. 2024. Dostupné z: <https://www.regionsaris.sk/> [citované 2024-01-10]

REGIONTATRY.SK. *Info*. Online. 2024. Dostupné z: <https://www.regiontatry.sk/> [citované 2024-01-10]

RICHARDSON, R. *The Role of Tourism in Sustainable Development*. Online. Oxford Research Encyclopedia of Environmental Science, 2021. Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780199389414.013.387>. [citované 2024-02-11]

SABOLOVÁ, Emília. *Vybrané vplyvy cestovného ruchu na región a teoretické východiská percepcie cestovného ruchu*. Online. 2013. Dostupné z: https://www.unipo.sk/public/media/18399/Folia_geographica_2013_21_Sabolova.pdf. [citované 2024-03-15]

SACHS, Jeffrey.D; LAFORTUNE, Guillaume; FULLER, Greyson; DRUMM, Eamon. *Implementing the SDG Stimulus. Sustainable Development Report 2023*. Dublin University Press Dublin,2023. ISBN: 978-0-903200-13-4.

SAFDIE, S. *What are the Three Pillars of Sustainable Development?* Online. 2023. Dostupné z: <https://greenly.earth/en-us/blog/company-guide/3-pillars-of-sustainable-development>. [citované 2023-12-15]

SEOČANAC, Marijana. *Events and sustainability: Why and how to organize green events?* Online. 2020. Dostupné z: <https://doi.org/10.1016/j.resenv.2020.100007>. [citované 2023-11-15]

SHAHZALAL, M. *Positive and Negative Impacts of Tourism on Culture: A Critical Review of Examples from the Contemporary Literature*. Online. An International Peer-reviewed Journal. 2016. ISBN:2312–5179. Dostupné z: <https://core.ac.uk/download/pdf/234696865.pdf>. [citované 2024-03-14]

SWAIN, Bali; YANG-WALLENTIN, F. *Achieving sustainable development goals: predicaments and strategies*. Online. *International Journal of Sustainable Development & World Ecology*, 2020. Dostupné z: DOI: 10.1080/13504509.2019.1692316. [citované 2023-12-11]

SIMILARWEB. *Severovýchod Slovenska*. Online. 2024. Dostupné z: <https://www.similarweb.com/website/severovychod.sk/#traffic>. [citované 2024-02-10]

ŠIMKOVÁ, Eva. *Sustainability in Tourism and Rural Areas: Monograph*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2013, Recenzované monografie. ISBN 9788074353611.

TATRYPODHORIE.SK. *Info*. Online. 2024. Dostupné z: <https://www.tatrypodhorie.sk/> [citované 2024-01-10]

TATRYSPISPIENINY.SK. *Info*. Online. 2024. Dostupné z: <https://www.tatryspispieniny.sk/sk/> [citované 2024-01-10]

UNITED NATIONS. *Sustainable Development*. Online. 2024. Dostupné z: <https://sdgs.un.org/goals>. [citované 2024-02-02]

UNWTO. *Tourism and Rural Development: A Policy Perspective*. Online. 2022. eISBN: 978-92-844-2430-6. [citované 2024-02-16]

VISITSPIS.SK. *Info*. Online. 2024. Dostupné z: <https://visitspis.sk/> [citované 2024-01-16]

VISITRALSKO.COM. *Geoturistika*. Online. 2018. Dostupné z: <https://www.visitralsko.com/geoturistika/> [citované 2024-02-16]

World Tourism Organization. *Sustainable Tourism Product Development Opportunities in the Pacific Islands*. Online. UNWTO, Madrid. 2022. Dostupné z: DOI:<https://doi.org/10.18111/9789284419852>. [citované 2023-10-16]

ZHAI, T. T.; CHANG, Y. C. *Standing of environmental public-interest litigants in China: Evolution, obstacles and solutions*. Online. *Journal of Environmental Law*. 2019. Dostupné z: doi:10.1093/jel/eqy011 [citované 2023-11.01]

ZOZNAM POUŽITÝCH SYMBOLOV A SKRATIEK

CR	Cestovný ruch
DMO	Destination management organisation
EU	Európska únia
KOCR	Krajská organizácia cestovného ruchu
NR SR	Národná rada Slovenskej republiky
OOCR	Oblasťná organizácia cestovného ruchu
OSN	Organizácia spojených národov
PSK	Prešovský samosprávny kraj
SDG	Sustainable Development Goals
SR	Slovenská republika
TANAP	Tatranský národný park
UMR	Udržateľný mestský rozvoj
UN	United Nations
UNESCO	The United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
UNWTO	United Nations World Tourism Organisation

ZOZNAM OBRÁZKOV

Obrázok 1 Základné piliere udržateľného rozvoja	16
Obrázok 2 Znaký udržateľného CR	17
Obrázok 3 Prínosy spolupráce medzi aktérmi CR	19
Obrázok 4 Charakteristika podujatia	25
Obrázok 5 Vzťah medzi prvkami CR	27
Obrázok 6 UNESCO lokality PSK	36
Obrázok 7 Dopravná infraštruktúra PSK.....	39
Obrázok 8 Cyklo- chodníky PSK	40
Obrázok 9 Obce udržateľného rozvoja	41
Obrázok 10 Logo podujatia Kraj unikátov	51
Obrázok 11 Mapa mesta Prešov	53
Obrázok 12 Mapa areálu.....	54
Obrázok 13 Propagačné letáky	57

ZOZNAM TABULIEK

Tabuľka 1 Delenie turistov	12
Tabuľka 2 Typy podujatí	26
Tabuľka 3 Medzinárodné príjazdy (vlastné spracovanie podľa UNWTO, 2023)	28
Tabuľka 4 Počet obyvateľov Prešovského kraja podľa Štatistického úradu SR	37
Tabuľka 5 Zariadenia CR v Prešovskom kraji	40
Tabuľka 6 SWOT analýza	44
Tabuľka 7 Harmonogram podujatia.....	58
Tabuľka 8 Zdroje financovania.....	61
Tabuľka 9 Výdavky a príjmy podujatia.....	62

ZOZNAM GRAFOV

Graf 1 Stav SDG	14
Graf 2 Vekové rozloženie v PSK v roku 2022	37
Graf 3 Národnosti v PSK v roku 2022.....	38
Graf 4 SWOT analýza.....	45

ZOZNAM PRÍLOH

Príloha P I: Osobný rozhovor s riaditeľom KOČR Severovýchod Mgr. Martinom Janoškom

Príloha P 2: Propagačné materiály podujatia

PRÍLOHA P I: OSOBNÝ ROZHOVOR S RIADITEĽOM KOČR SEVEROVÝCHOD MGR. MARTINOM JANOŠKOM

1. Ako môžeme povzbudiť ľudí aby pokračovali v cestovaní a zároveň sa správali udržateľne?

„Tak ako asi všetci v rámci SR a celého vyspelého sveta využívame sociálne siete na to aby sme informovali potenciálnych návštevníkov o tom, aký potenciál sa v rámci PSK skrýva. V roku 2024 vychádzame s novým logom a stránkou, ktoré majú prezentovať PSK ako KRAJ UNIKÁTOV. Snažíme sa budovať pre to podpornú infraštruktúru ako informačné tabule, altánky, odpočívadla, kt. sú ladené do prírodných materiálov aby zapadli do koloritu územia. Staré sa snažíme vymeniť aby sme nevytvárali zbytočne novú infraštruktúru, ktorá by narúšala územie. Tým, že mnohé naše aktivity a kampane smerujú a ťahajú turistov do prírody, tak samozrejme že udržateľnosť je súčasťou kampaní.“

2. Aká je podľa Vás budúcnosť destinácie Severovýchod Slovenska? Ste optimista?

„V našej práci musíme byť optimisti, aj keď sme mali pre tento rok väčšie očakávania, snažíme sa argumentovať tým, že politici veľmi radi rozprávajú o cestovnom ruchu, o tom aký je to významy zdroj tvorby HDP alebo vôbec obživy ľudí ale tam to končí. Najmä to východné Slovenska je odkázane na CR a hlavne oblasti, kde nie sú podniky a priemyselné parky. Snažíme sa apelovať na vedenie PSK aj vládu a ministerstvo nech je tá podpora je väčšia. Očakávali sme väčšie príjmy čo sa týka členských príspevkov PSK. Musíme avšak začať aktívne propagovať kraj nie len v rámci Slovenska ale aj v priľahlých krajinách, ktoré sú v rámci návštevnosti na prvých priečkach, najmä Poľsko, Česko a pobaltské štáty.“

3. Myslíte si, že politická situácia má vplyv na vývoj destinácie?

„Čo sa týka vojny na Ukrajine, samozrejme vnímali sme signály zo zahraničia, že tu bol pomyselný otáznik nad návštevou kraja. Snažíme sa tieto názory vyvrátiť a zachovať si status bezpečnej destinácie ale má to na nás samozrejme vplyv. Napríklad také Tatry, kt. boli roky zvyknuté na zlatý týždeň - prílev turistov z Ukrajiny a Ruska, ktorí tu nechávali nemalé zdroje. Takže z tohto uhlu pohľadu je vplyv pomerne značný.“

4. Môžete prezradiť Vaše obľúbené miesto/produkt/službu, o ktorom máte pocit, že robí niečo pre planétu?

„Ja som vyznávačom horskej cyklistiky. S horským bicyklom viete prejsť 90% kraja, nemusia to byť len cyklotrasy ale aj cesty, ktoré vás dostanú do úplne inej lokality, ktoré možno ani nepoznáte. Je to ekologické, nevytvára to žiaden smog, cyklisti sú slušní ľudia a z pohľadu ekonomického prínosu tá cyklistika vo svete zaznamenala neskutočné príjmy, preto sa aj my snažíme budovať cyklotrasy ako EUROVELO11 a každoročne obnovujeme rôzne cyklotrasy. Na cyklistiku sú taktiež viazané rôzne služby, ubytovacie, gastro, požičovne a servisy.“

5. Uvítali by ste vytvorenie podujatia, ktoré bude spájať všetky regióny v Prešovskom kraji a zároveň bude udržateľné a namierené na osvetu?

„Určite áno. Nestačí opakovať tie iste podujatia hoc sú známe ako napríklad ELRO. Podujatia dokážu pritiahnúť obrovské množstvo ľudí ale treba vytvárať stále nové podujatia a keďže ten počet dní a víkendov a nedá sa nafúknuť, vidím veľký potenciál v spolupráci samospráv miest a obcí, aby si každý nerobil svoj jarmok v dedine a v ten istý deň ale spojili svoje sily a vytvorili niečo väčšie.“

6. Odkiaľ organizácia získava väčšinu financií?

„My sme financovaní viacmenej z 3 zdrojov, ide to v súlade so zákonom o podpore cestovného ruchu. Hlavný zdroj je členský príspevok Prešovského samosprávneho kraja, druhým je dotácia z Ministerstva dopravy alebo teraz cestovného ruchu a športu, o ktorú musíme požiadať a tretím zdrojom sú členské príspevky našich členov – oblastných organizácií. Samozrejme naša činnosť je v súčinnosti s našimi členmi, robíme spoločné kampane, infraštruktúru a propagačné materiály. Ďalším zdrojom, ktorý nie je opakujúci sa, je zapojenie sa do žiadosti o fondy Európskej Únie, z ktorých bol realizovaný aj projekt EUROVELO11 či Karpatské dobrodružstva, ktoré podporujú cezhraničnú spoluprácu. Čo sa týka vedenia štátu, verím že, aj keď tu neboli jednotné názory na zriadenie Ministerstva cestovného ruchu a športu, verím že to bol krok, ktorý posunie cestovný ruch ďalej.“

7. Ako je to s rozpočtom destinácie?

„Organizácie si zostavuje plán aktivít a rozpočet na každý rok a máme ho rozriedený na rôzne oblasti ako marketing (propagáciu, propagačné predmety, účasť na výstavách, infocesty), tvorba produktov a podujatí (napríklad tvorba Legendária) a tretia oblasť je podpora tvorby infraštruktúry. Takýto rozpočet sa potom schvaľuje na valnom zhromaždení našich členov, pričom máme schválený príspevok PSK a máme určenú možnú dotáciu ministerstva cestovného ruchu ako aj príspevky členov a na základe toho môžeme následne plánovať aktivity.

PRÍLOHA P 2: PROPAGAČNÉ MATERIÁLY PODUJATIA

KRAJ UNIKÁTOV

HUDOBNÉ VYSTÚPENIA

MIESTNE ŠPECIALITY

#INAK

31.08.

SWAP STAN

Jazdecký areál Prešov | 08.00-22:00

Súťaž o najlepší regionálny výrobok

Cestovateľské prednášky

Udržateľné workshopy

